

madártávlat

TERMÉSZETVÉDELMI FOLYÓIRAT

Állatok a nagyvárosban
Tollas ácsok
A titokzatos vadmacska

V. évfolyam 4. szám

1998. július-augusztus

**Az MME országos gyurgyalagvédelmi programját
az MME Chernel István Madártani
és Természetvédelmi Egyesület szervezi
Dr. Gyurácz József vezetésével.**

H-9700 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4., tel.: (94) 313-892

Mit gondolnak Önök?

Egy induló lap esetében, talán a legfontosabb kérdés, hogy mi legyen a lap alapkonceptiója, kikhez szóljon és melyek legyenek azok a témák amiket felölel. Ennek ellenére, hogy néhány vélemény a Madártávlat esetében ezt még ma is hiányolja, úgy érzem, hogy az elindulásakor - és azóta többször is - ezeket a kérdéseket pontosan meghatároztuk.

A Madártávlat szerkesztősége célul tűzte ki, hogy a lap elsősorban az egyesület tagságához szóljon. Foglalkozzék a hazai természeti értékekkel, természetvédelmünk sikereivel és gondjaival, rendszeresen adjon hírt az egyesületi életéről. Igyekezzen minél több polgárt megnyerni a természetvédelem ügyének és igyekezzen gyarapítani az MME tagságát.

Hogy ezeket a célokat mennyire sikerült és sikerül teljesítenünk, azt természetesen az olvasók tudják a leginkább eldönteni. Azt azonban tudom, hogy igyekeztünk ezeket a szempontokat szem előtt tartani és a lapot ebben a szellemben összeállítani.

Voltak különböző mértékű elkalandozások, útkeresések, hiszen mi, akik a lapot készítjük nem vagyunk újságírók, lapszerkesztési tapasztalataink nem voltak, azokat menet közben szedtük és szedjük fel. Én, ha egyesületi taggal találkozom, nem mulasztom el megkérdezni, milyennek találja a Madártávlatot? Ebből és a hozzám érkező levelekből úgy látom, hogy Önök Kedves Olvasók szeretik a lapunkat. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy nem lehetne és nem kellene a Madártávlatot még színesebbé, izgalmasabbá tenni. Hiányoznak belőle pl. az élő riportok, melyek elkészítése egyelőre személyi kérdés, de remélhetőleg ezt ebben az évben meg tudjuk oldani. Van aki azt mondja, hogy benne lévő cikkek túl tudományosak, esetenként hosszúak és ez baj. Én ezzel nem értek egyet, mert egyrészt alapvetően tudományos cikket nem szoktunk leköszölni, másrészt nem hiszem, hogy olvasóinkat ne érdekelné egy-egy faj, fajcsoport, élőhely, vagy védelmi gondjaink, sikereink bemutatása.

Azt el kell ismernem, hogy egy-egy számon néha meglátszik, hogy szerkesztésekor kiürül a fiók, vagyis alig van lehetőség a kéziratok között válogatni. Ez elég erősen megköti a szerkesztők kezét,

ezen tehát minél hamarabb változtatni szeretnénk.

Felmerült javaslatként, hogy ne legyen évi hat, hanem csak négy szám, így egyrészt a

keves írás tovább kitar, másrészt a megtakarítást honorárium fizetésére lehetne fordítani, remélve, hogy így többen kedvet kapnak az írásra. Én azonban azt hiszem, hogy nem léphetünk vissza, a problémák megoldására más utat kell keresni.

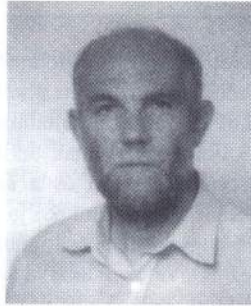
A tartalmi változtatásokhoz - ha szükségünk van az Önök segítségére. 2000 találmomra kiválasztott újságba beraktunk egy-egy kérdőívet, mellyel Önöknek nem kell mást tenniük, mint bejelölni azokat a válaszokat, melyeket fontosnak tartanak és postára adni.

Fontos, hogy minél többen megtegyék ezt, hiszen ezek kiértékelése fog segíteni - mint ahogy segített három évvel ezelőtt - bennünket abban, hogy egyrészt megismerjük az Önök véleményét az újságunkkal kapcsolatban, másrészt ennek alapján tehetjük meg azokat a változtatásokat, melyeket Önök fontosnak tartanak. Természetesen azoktól is várunk és köszönettel veszünk minden a lapra vonatkozó észrevételt, kritikát, javaslatot, akik nem találnak az újságban kérdőívet.

A feldolgozott kérdőívek tanulságait ismertetni fogjuk lapunkban, és természetesen hasznosítani a szerkesztéskor, egy-egy szám tematikájának összeállításakor.

Kérem tehát, tudassák velünk véleményüket, akár a kérdőíven, akár levél formájában, hogy közösen alakíthassuk, formálhassuk a Madártávlatot olyanná, amilyennek látni szeretnénk, aminek révén méginkább a sajtóunkká válhat.

Segítségüket előre is köszönöm

Péchy Tamás
főszerkesztő

TARTALOMJEGYZÉK

Mit gondolnak Önök?	1
aktuális	2
Állatok a nagyvárosban	2
bemutatjuk	4
Röviden a balkáni fakopáncsról	4
Tollas ácsok	5
A füleskuvik felmérése	6
ami nem madár	8
A titokzatos vadmacska	8
Védett molylepkek	11
tájak, emberek	12
In memoriam dr. Havranek László	12
mozalk	13
Keresztrejtvény	18
postaláda	
csipogó	21
madarászuli	21
fotósuli	23
tizenévesek írták	24

A címlapon: Szalakóta (Szitta Tamás felvétele), belső borítón gyurgyalagok, hátul kuvik (dr. Molnár Gyula felvételei)

Főszerkesztő:

Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd
Fidrich Róbert
Dr. Kalotás Zsolt
Kókay Szabolcs
Marik Pál
Musicz László
Schmidt Egon

Szerkesztőségi titkár:

Dohán Zsófia

Szedő:

Bányai Lászlóné

Kiadja:

Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület (MME)

Felelős kiadó:

Fidlóczky József

Felelős terjesztő:

Harangi István

Szerkesztőség:

1121 Budapest, Költő u. 21.
Levél cím: 1537 Bp., Pf. 391.
Telefon és fax: (1) 275-6267
(1) 275-6247

E-mail: zsofi@madartav.zpok.hu
mme@c3.hu

http://www.c3.hu/~mme
Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.

Nyomás: HTSART nyomda
ISSN 1217-7156

Állatok a nagyvárosban

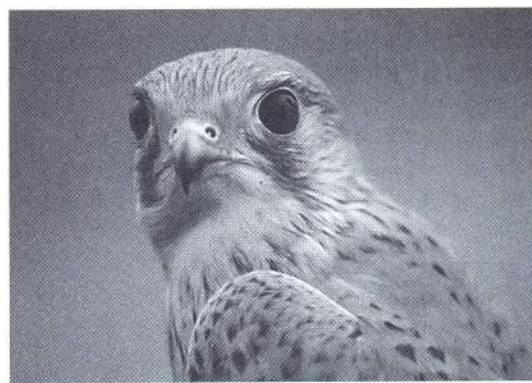
Schmidt Egon

Eppen egy könyvet fordítok a települések állatairól, amely már előljáróban felveti a kérdést, vajon lehet-e városokat és falvakat, általában az emberi településeket külön biotópoknak tekinteni. A fejtegetés végén a válasz igenlő és a szerző, neves ökológus professzor, meg is indokolja álláspontját. Földünk egyre nagyobb részét foglalják el a lakott területek, ehhez akarva, nem akarva az állatoknak is alkalmazkodniuk kell. Vagy úgy, hogy egyre jobban visszaszorulnak, vagy pedig megpróbálnak megfelelő élőhelyet találni a megváltozott körülmények között. Nem egyszer nagy sikerrel.

Terjedelmi okokból maradjunk Budapesten. Az újabb időkben senki sem számolta össze, vajon hány madárfaj fészkel, illetve fordul elő, több, kevesebb rendszerességgel a főváros területén, pedig az eredmény bizonyára érdekes lenne. A fent említett könyvben az áll, hogy például München területén 1988-ban 265 madárfajt figyeltek meg és valószínűleg Budapest sem járna messze ettől a számtól, talán még magasabb értéket is kaphatnánk. Hiszen nem csak az "igazi", belvárosi város lakókról van szó, hanem azokról a fajokról is (ha a mennyiséget nézzük, elsősorban), amelyek a városban belül, de ott tulajdonképpen teljesen természetes körülmények között élnek, például az óbudai Hajógyári-szigeten vagy a Budai-hegyek városhoz tartozó erdős részein. A várostól teljesen körülvárt Népligetben több mint 30 faj fészkel rendszeresen, de ennél jóval magasabb az ott évente megjelenő vonuló és téli vendégek száma.

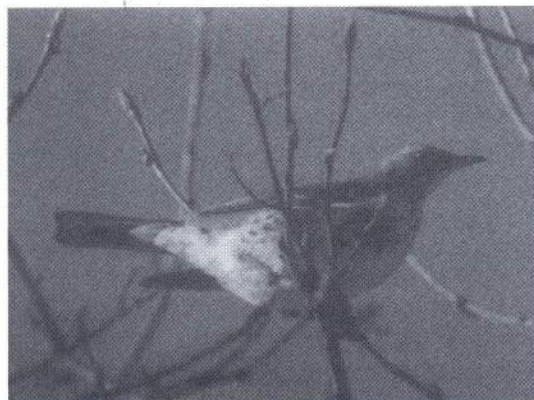
A fekete rigó akár Budapest címermadara is lehetne, mindenütt költ és minden városrészben gyakori. A Budapesti Helyi Csoport idei munkatervében ez a madár szerepel, és ha valaki felmérést készít arról, hogy átlagosan hány pár költ hektáronként akár a Gellérthegyen, a Margitszigeten vagy éppen a belvárosi részeken és az eredményeket összehasonlítja az erdőben élő fekete rigó állományokkal, azt fogja tapasztalni, hogy a városi populáció lényegesen nagyobb értékeket produkál. Emellett a budapestiek általában koráb-

ban kezdenek költeni, mint például a Pilisben vagy a Börzsönyben fészkelő párok, és a populáció jelentős része télen is helyben marad, nincs kitéve a Dél-Európába, főként Olaszországba vezető vándorút veszélyeinek. Téltre még a város környékéről is a házak közé húzódnak nem csak a fekete rigók, de a zöldikék, meggyvágók, és más madarak is, hiszen az emberi környezetben összehasonlíthatatlanul több táplálékot találnak (etetés, hulladékok, ültetett boggyós fák stb.), amellet az épületek, a kertek sűrű ágú tülvelei stb. az erdőnél lényegesen nagyobb védelmet nyújtanak az éjszakázó madarak számára. Egyáltalán nem véletlen, hogy a telelő (zömükben feltehetőleg északi) vörösbegyek oly-

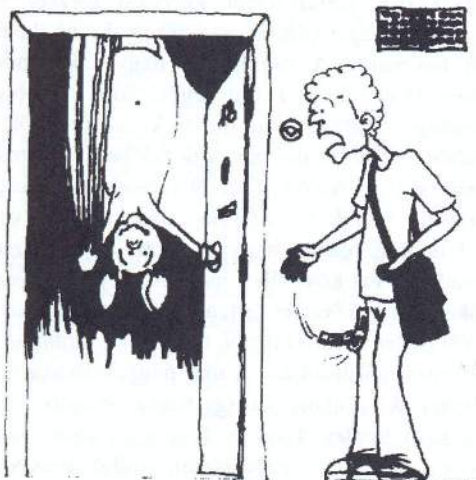
nagy számban található a Népligetben, a Margitszigeten vagy a kertekben, de ha téli kirándulást teszünk a behavazott Budai-hegyekben aligha találkozunk egyetlen narancsvörös mellényű madárral is. Persze az sem véletlen, hogy az apró madarak után felbukkan az őszi-téli Budapesten a karvaly, sőt a kis sólyom is (előbbi egyébként több helyen költ is). Sok évvel ezelőtt Dr. Sterbetz Istvánnal figyeltük meg, amint a kis sólyom az Andrássy út fái akkor még ezerszámra éjszakázó házi verebekre vadászott az alkonyati órákban, a karvaly fővárosi zsákmányolásának pedig telente bárki szemtanúja lehet. A táplálék vonzza a fővárosi Duna-szakaszra a nálunk telelő, észak-északkelet felől érkező dankasirályokat is, amelyek vagy a városi csatornák befolyásánál lesnek táplálékra vagy pedig a hidak alatt, a jégtáblákon vagy a vízen üldögélve várják türelmesen, hogy valaki kenyérdarabkákkal teli zacskóval megálljon a híd korlátja mellett. A téli etetőkre, a kertekben vagy az ablakpárkányon, a nálunk költő szén-, kék- és barátcinegéken, zöldikén, meggyvágón stb. kívül rendszeresen járnak az észak felől Közép-Európába érkező fenyőpintyek és csízek is.

A táplálék mellett a kedvező fészkelési lehetőségek is jó néhány madárfajt vonzanak a városokba. A sarlósfecske, a gyöngybagoly vagy a házi veréb nem csak Magyarországon, de egész

balra lent
Fenyőrigó
fotó: Posztós Csaba
jobbra középen
Vörösvércse
fotó: Zsoldos Árpád

Közép-Európában szinte kizárólag városi (falusi) környezetben költ, ugyanígy az ember közelében jelent meg és maradt is a két új jövevény faj, a balkáni gerle és a balkáni fakopáncs is. Budapest belvárosi részein is több helyen költ a vörös rorcse, a csóka, a seregély, a házi veréb és a házi rozsdafarkú, a klinikák magas fáin évente fészkelnek a szarkák, ahol pedig kisebb bokrosok is vannak, például a Múzeum-kertben, minden évben megjelenik egy barátposzáta pár. A Kálvin-tér környékén gyakran hallok a széncinegét, a tengelic énekét vagy a zöldike "zsirozását" és a példákat lehetne folytatni. A városi madarak megszokták az embereket, következőképp jóval "szelidebbek", mint az erdőben maradt társaik. Az egyébként oly félénk örvös galamb a Népligetben néhány lépésnyire bevárja az embert, nyugodtan gyűjti a fészekanyagot, de elmondhatjuk ugyanezt a különben szintén nagyon vigyázó szarkáról, dolmányos varjúról és még sok más madárról is. Bizalmasabbakká váltak, de azért alapvető viselkedésformáik megmaradtak, így megfigyelésre kiválóan alkalmasak.

jezeten gyakori. Ahol pedig vízállások, mocsaras részek vannak kétéltűekkel, gőtékkal, békákkal találkozhatunk.

Budapesten és persze még sok más nagyvárosban rovarok, pókok és különböző alacsonyrendű állatok tömegei élnek, azonban, talán a lepkéket és bogarakat kivéve, ezekkel a csoportokkal összehasonlíthatatlanul kevesebben foglalkoznak, mint például a madarakkal. Pedig a város, a környezetnél melegebb "városi klíma", az épületek zugai, a kertek virágai számukra is kedvező élőhelyet illetve bőséges táplálékot kínálnak. Ha valaki megfigyeli, hogy például a petúniáktól illatozó kertet hány szender keresi fel a meleg nyári estéken, vagy a kert sarkában évek óta ott tornyosuló téglarakás alatt hány futrinka, csiga, pók, ezerlábú és más apró állat keres menedéket naponta, erről maga is meggyőződhet.

A települések, városok, falvak, ipartelepek szerte a világon állandóan terjeszkednek, növekedésben vannak, és nagyon sok olyan állatfaj akad, amely kihasználja, a maga előnyére kamatoztatja a számára ebből adódó különböző lehetőségeket. A téma egyszerűen kimeríthetetlen, egy rövid írás keretében legfeljebb néhány szempontra lehet felhívni a figyelmet. Arra például, hogy nem csak az ún. "jó területek", a Hortobágy, a Velencei-tó vagy a Kisbalaton lehetnek érdekesek, nyújthatnak sok újat, megfigyelni valót számunkra, hanem érdemes körülnézni a házak körül, a városokban és falvakban is.

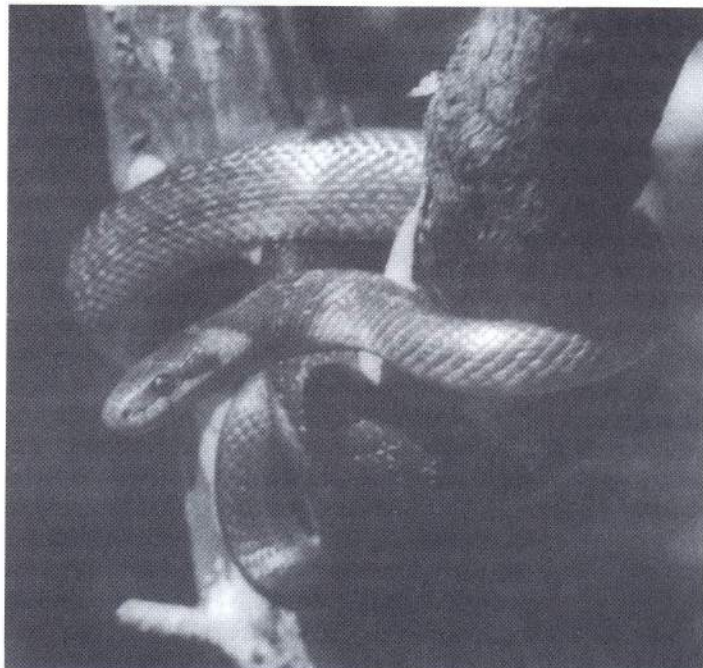

grafika:
Bende László

Erdei sikló
fotó: Péchy Tamás

Ugyanezt elmondhatjuk egyes, a városban is megtelepedett emlősökről, a budapesti mókusokról, sünökről, nyestekről is. A Svábhegyen valószínűleg a kertek gyümölcsfái vonzották a városba a nagy pelét, ugyanott (és másutt is) rendszeresen lehet találkozni cickányokkal, pockokkal és egerekkel is. Több denevérfaj is rendszeres budapesti lakosnak számít, közülük az alkonyat után az utcák felett vadászó kései denevérek és a Városliget felett nyári napokon nem egyszer kora délután a magasban fecskék között csapongó korai denevérek a legfeltűnőbbek. A budai oldalon nem ritka jelenség éjszakánként a róka és a vaddisznó, emlékezetes, amikor évekkel ezelőtt az egyesület székházának kertjét túrta fel a konda az éj leple alatt.

A hüllők közül a Sashegyen legalábbis korábban előfordult a haragos sikló és a pannonyík, az erdővel határos részeken nem ritka az erdei sikló, lehet találkozni rézsiklóval, zöld gyíkkal, a fali gyík pedig mint igazi kultúrakövető faj, az utcák szegélykövei között, kőfalakon stb. helyenként kife-

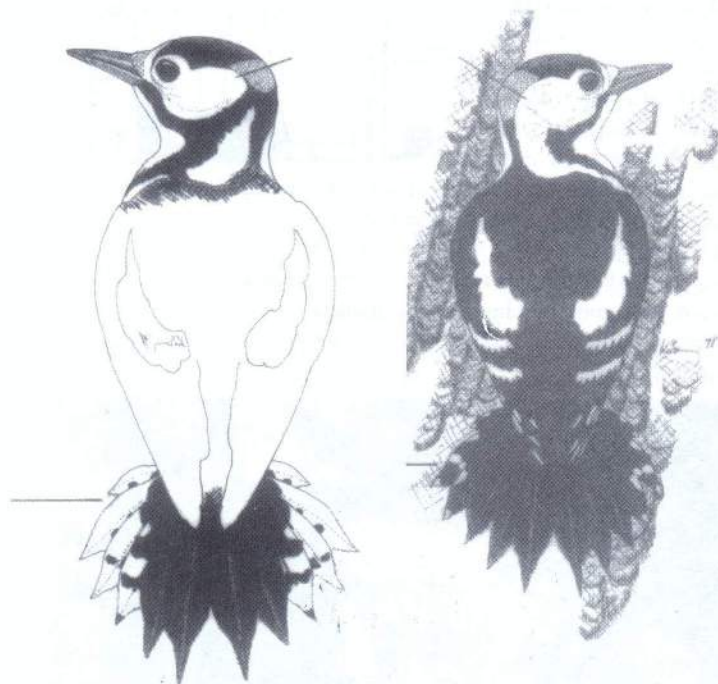

Röviden a balkáni fakopáncsról

Schmidt Egon

Nagysága megegyezik a nagy fakopáncsével, hasonlít is rá, de egy kis gyakorlattal mégis könnyű felismerni. A fej oldalán lévő mintázati különbséget rajzunk szemlélteti. Távcsővel mindig jól láthatóak a madár oldalain lévő sötét szárfoltok, a törzsön dolgozó vagy felfelé kúszó madárnál a szélső faroktollakra kell figyelniük. Ezek a balkáni fakopáncsnál feketés alapon néhány apró fehér folttal mintázottak, tehát távolabbról egységesen sötétet mutatnak, a rokon nagy fakopáncsnál éppen megfordítva, fehér alapon látható néhány fekete keresztirányú mintázat, a két szélső faroktoll összbnyomásként fehér. A hím piros tarkófoltja nagyobb és világosabb, mint a másik fajnál. Különbség van a hangokban is, a nagy fakopáncs éles "csitt"-je a balkáni fakopáncs esetében valamivel halkabb, tompább, akinek jó füle van, hamarosan észreveszi a különbséget.

jobbra
Balkáni fakopáncs
balra
Nagy fakopáncs
grafika:
Kókay Szabolcs

A balkáni fakopáncs viszonylag új jövevény Közép-Európában. Hazánkban az első példányt 1937-ben észlelték Kiskunfélegyházán, 1939-ben már a fővárosban is felbukkant, 1950-ben terjeszkedése során már elérte a Balatont és Keve (1955) szerint 1954-ben már több mint száz településről jelezték előfordulását. A balkáni fakopáncs azok közé a fajok közé tartozik, amelyek az elmúlt száz évben lényegesen növelték areájukat. Ha terjeszkedését nem is lehet összevetni a balkáni gerle robbanásszerű és messzire nyúló

térhódításával, Nowak (1975) szerint elterjedését 80 év leforgása alatt mintegy 25%-kal megnövelte.

Míg azonban a balkáni gerle ma már szinte egész Európában fészkel, a balkáni fakopáncs megelégedett Közép-Európa egy részének meghódításával.

Madarunk kezdettől fogva ragaszkodott az emberi településekhez és ma is városi parkokban, kertekben, szőlőhegyeken, falvak közelében lévő fasorokban stb. találkozhatunk vele. Állandó madár, télen az etetőre is jár. Szlivka (1957) szerint az új helyen felbukkant madarak 80%-a a fiatalok közül kerül ki, az öregebb példányok feltehetőleg ragaszkodnak költőhelyeikhez. Odúját gyakran alacsonyan ácsolja, a budapesti Gellérthegyén például 170 cm magasan találtam fészkelve. Rendszerint korhadó törzset vagy vastagabb ágat választ, az odút gyakran több éven át használja. A munkát, a nagy fakopáncshoz hasonlóan főként a hím végzi, párja inkább csak tisztogat, forgácsokat dobál ki az üregből. 4-7 fehér tojását április második felében vagy májusban rakja le. A szülők felváltva kotlanak, éjszaka a hím ül. A fiókák 12-13 nap alatt kelnek ki és 17-21 nappal később hagyják el az üreget. Az öreg madarak ezt követően még kb. két hétig vezetik őket. Amíg az etetés tart, a táplálékot általában egy 300 méter sugarú körből, azon belül többnyire 50-70 méterről hordják. A már nagyobbacska fiókák lármások, a lakott odú így hamar feltűnik. A még át nem vedlett fiatalok fejtetőjén piros "sapka" van, mellükön szabálytalan alakú rózsaszínbe hajló piros foltot látunk.

Madarunk tápláléka főként rovarokból és azok lárváiból áll, de valamennyi közép-európai harkályfajtól eltérően a balkáni fakopáncs egész évben rendszeresen fogyaszt növényi eredetű táplálékot is. A fiókáknak hordott élelemben a növényi rész akár 50% is lehet. Ha tehetik különösen sok cseresznyét hordanak az odúhoz.

A hazánkban költő állományról pontos mennyiségi adataink nincsenek, de nekem úgy tűnik, mintha az utóbbi évtizedben a balkáni fakopáncs megfogyott volna. Miután a madár lakott területeken él, megfigyelése könnyű. Ha sokan vennék a fáradságot és jeleznék egy-egy helységben megfigyelt előfordulását, új, a pillanatnyi elterjedési viszonyokat tükröző ponttérképet tudnánk lapunk hasábjain közreadni. Természetesen minden más, a fajjal kapcsolatos megfigyelés (fészkelésmód, viselkedésformák, táplálkozás stb.) érdekes lehet és különösen idén, a harkályok évében rendkívül időszerű is.

Tollas ácsok

Dr. Tóth László

Már húsz éves hagyomány, hogy egyesületünk az "Év madara" program keretében minden évben kiválaszt egy-egy fajt, egyrészt, hogy felhívjuk a figyelmet azokra a kedvezőtlen hatásokra, folyamatokra, amelyek veszélyeztetik a hazai állományt, másrészt, hogy rajtuk keresztül ráirányítsuk a figyelmet a madarak és élőhelyeik védelmének fontosságára, a velük kapcsolatos természetvédelmi problémákra.

1998-ban nem egyetlen fajt, hanem egy madárcsoportot, a harkályokat állítjuk reflektorfénybe. Ez a madár család különleges helyet foglal el a madarak népes osztályában, mivel a családba tartozó fajok a fatörzsön keresik táplálékukat, egy olyan életteret elfoglalva, melyet más madárfajok nem hasznosítanak. A fatörzsön való táplálkozásán kívül egy másik egyedülálló viselkedésük, hogy üreget ácsolnak a fatörzsbe, melyet költőodúként ill. pihenő-, búvóhelyként használnak.

A Madártávlat korábbi számában már volt szó a harkályokról, most tehát nézzünk egy kis anatómiát

A sajátos életmód miatt a harkályok testfelépítése számos jellegzetességgel bír. A hazánkban élő fajok lábán 4 ujj található, melyből kettő előre (a 2. és a 3.), kettő pedig hátrafelé áll. Ez a lábszerkezet különösen alkalmas a fatörzsön való kapaszkodásra, kúszásra, mászásra (1. ábra). A harkályok farka is a kúszókapaszkodó életmódnak megfelelően alakult. A farktollak merevek, különösen a középső pár gerince kemény. A fark alsó oldala ívelt, a középső tollak vége hegyes, így a fark szilárdan támaszkodhat a felületre (2. ábra).

A láb és a fark együttesen segíti a fatörzsön való függőleges irányú (sokszor spirális vonalú) kúszást. A lábak a nehézségi erő hatását ellensúlyozzák, a fark pedig az előbbi mellett lehetővé teszi, hogy a test emelkedjen a fatörzs felszínétől. A harkályok szökdecselve mozognak vízszintes és függőleges felszínen egyaránt.

Sok szervezetani sajátosság a fa kopácsolásával, vésésével, ácsolásával kapcsolatosan alakult ki. A harkályok a csőrüket vésőként használják. A csőrt alkotó csontok erősek, a csőr csúcsa vésőszerű vágóélt formáz. A vágóélek önélezők, a csőr alapi része széles, a csőrhát egyenes. Az ornyírlások tollakkal fedettek, szerepük a fávésés, kéreghántás során szertehulló szilánkoktól való védelem. A csőrt hosszirányú

bordák merevítik, erősítik. Az oldalsók védik az ornyírlásokat, melyek kicsik és távol ülnek egymástól.

Gyakran felvetődik az a kérdés, hogy a fa ácsolása, vésése - melynek során a csőr 600-700 cm/s-os sebességgel üt a fára - miért nem okoz sérülést (fejfájást) a madárnak. Ennek több oka is van. Először is az agyvelő aránylag kicsi, így a tömeg/felület arány is kicsi, ezért az erőhatás viszonylag nagy felületen oszlik el. Az agyrázkódás veszélyét az agyvelőt körülvevő folyadék is csökkenti. Mivel az agy a csőrhegyet az állkapocsfüülettel összekötő vonal fölött helyezkedik el az erőhatások az agyvelő alatt vezetnek el. Ez is hozzájárul az ütés fejre ható erőinek csillapításához.

A harkályok nyelve jellegzetesen módosult a táplálkozási módnak megfelelően. A nyelv hosszú és

igen messzire kiülthető. Ezt a nyelvcsont izmok közé ágyazott, megnyúlt szarvai teszik lehetővé. A nyelv hosszától függően a szarvak a két szem közti területen végződnek, vagy a jobb oldali ornyírláson keresztül akár a felső csőrakáva üregébe is előrehúzódnak (3. ábra). A nyelv csúcsi része változatos. Lehet sima, vagy különböző számú és vastagságú

sörtékkal, horgokkal borított. A páros nyelv alatti mirigy ragadós váladékot termel, mely a nyelv csúcsi részét vonja be, hatékonyan segítve a táplálékyszerzést. A fatörzsben rejtőzködő lárvákkal, rovarokkal táplálkozó fajok (pl. fekete harkály) nyelve rövidebb és mintegy felnyársalják vele a zsákmányt. Azoké a fajoké, melyek különböző hasadékokban, repedésekben, ill. a felszínen keresik táplálékukat (küllők), hosszú, hajlékony, ragadós váladékkal borított és lépveszőként működve pl. egy hangyaboly kanyargós járataiból is könnyűszerrel kihalásszák az eleséget (hangyákat, bábokat).

A harkályok tollazata is rendelkezik néhány érdekes vonással. Így például sem a fiókáknak, sem az öreg madaraknak nincsenek pehelytollaik. Általában jellemző rájuk az ivari kétalakúság, a hímek tollazata színesebb, mint a tojóké. Az állandóan igénybevett farktollak vedlése is rendhagyó - a második legbelső tollpár hullik ki először, majd sorban követik az ettől kifelé állók, legutoljára a legerősebb és leghosszabb két középső cserélődik ki, amikor ezek támasztó szerepét ideiglenesen a többi farktoll át tudja venni.

1. ábra

2. ábra

3. ábra

3. ábra

A harkály nyelv működése.

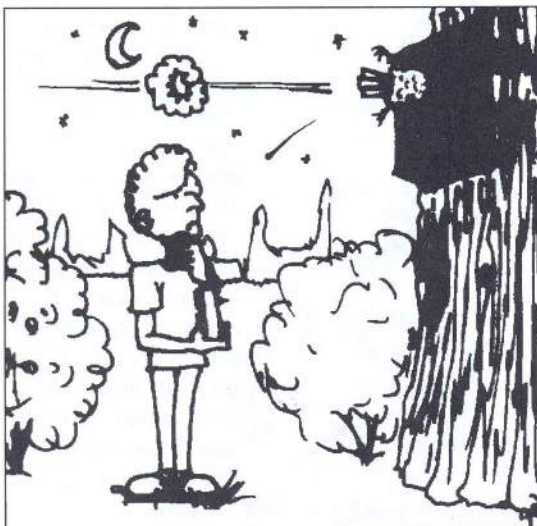
A nyelv maga valóban nem is olyan hosszú, de a csontokból és rugalmas rostokból álló nyelvcsonti készülék segítségével igen hosszúra kiülthető.

A füleskuvik felmérése

avagy bevezetés a terepi munkába egy faj felmérése által

Drexler Szilárd

Amikor annak idején beléptem az egyesületbe, kaptam egy levelet, amelyben tájékoztattak a fontosabb programokról és a lehetőségeimről. Egy ilyen rövid levélből természetesen nem tudtam meg pontosan, hogy mit is takarnak ezek a tevékenységek. Védik ezt a fajt, védik azt a fajt, ilyen élőhelyet, olyan élőhelyet... Jó, jó, de mit csinálnak a madarászok, amikor ezt csinálják? Úgy gondolom, hogy több ezer tagunk közül bizony jónéhányan napjainkban is felteszik ezt a kérdést. A kérdést, amelyre az a néhány gondolat, hogy gondoskodunk xy faj élőhelyének megóvásáról nem ad igazán megfelelő választ.

A választ én is csak akkor kaptam meg, amikor néhány tapasztaltabb madármegfigyelővel terepre mentem. Akkor fogalmazódott meg bennem a gondolat – ez igen, ez kell nekem! – ami, úgy érzem, egész életre szól. Arra szeretném Önt kérni, hogy menjünk most együtt madarászni - előbb csak gondolatban! Aztán, ha kedvet érez hozzá, rögtön segítheti is egyesületünk munkáját.

A füleskuvikról Nógrád megyében napjainkig csak nagyon kevés információnk volt. Itt-ott elfütyentette magát egy-egy példány, aztán évekig semmit nem hallottunk róla, bár tudtuk, hogy hazánkban a faj viszonylag ritkának számít és védelmi helyzete kedvezőtlen egész Európában.

A fenti tények ismerete ráirányította a figyelmünket e fajra, elhatároztuk, hogy felmérjük megyei állományát. Megfogalmaztuk a kérdéseinket: Milyen élőhelyeken, mennyi pár található, és veszélyezteti-e valami az állományt, illetve az egyes párokat?

Természetesen a "gyere cipó, hamm bekaplak!" módszer nem célravezető itt sem, hiszen néhány fontos információval tisztában kellett lennünk. A felmérés érdekében tehát egy előzetes adatgyűjtést végeztünk, áttanulmányoztuk a szakirodalmat (külalak, életmód stb.), amelyből az alábbiakat tudtuk meg:

A füleskuvik, tudományos nevén *Otus scops* kis termetű bagolyfaj. Nevét a fején található, fülekre emlékeztető tollcsomókról kapta, amelyeket nem mindig látni, mert hol felmeresztli, hol lesimítja őket.

Tollazata szürkésbarna. A tollazat színe és mintázata miatt a fatörzs mellé simuló kis baglyot nagyon nehéz észrevenni. A megfigyelését azonban megkönnyíti, hogy jellegzetes, rövid, lágy fütyülést hallat a költőhelyén.

Parkok, öreg gyümölcsösök, kertek fáinak odvaiban fészkel, néha épületek üregeiben, ritkán más madarak (varjú, szarka stb.) régi fészkében is megtelepszik. Főként rovarokra vadászik. Vonuló madár. Felmérését fészkelési időben, május 15. és július 15. között kell elvégezni az alkonyati, éjszakai órákban (éjszakai aktivitású faj).

A költőhelyén a párján kívül más fajtársát nem tűri meg, ezért ha magnóról füleskuvik hangot játszunk le, az esetlegesen a parkban élő pár hímje aktív fütyögéssel jelzi, hogy ez a terület már az övé.

Nos, miután megismertük az alapvető információkat, felkészültünk a felmérés gyakorlati lebonyolítására. Mivel éjszakai aktivitású faj, egy előzetes terepszemle elengedhetetlen volt. Összeírtuk tehát azokat a területeket, amelyeket a felmérések során meg kell látogatnunk (amelyek

megfelelőnek látszottak a füleskuvik számára). E fontos előkészület nélkül az éjszakai órákban szó szerint is csak a sötétben tapogatóztunk volna.

Beszereztünk egy magnót és egy füleskuvik hangot tartalmazó kazettát.

Aztán elkezdődtek az éjszakai műszakok.

Elsősorban a kastélyparkokat kerestük fel és meglepetésünkre, tollfüllel vagy anélkül, de sehol nem találtunk egy madarat sem. Egy árva füttyöt sem hallottunk!

Mivel ezek a parkok többnyire települések belterületén vannak, eleinte egy kicsit feszélyezett minket, amikor csapatosan jártunk magnóval a kezünkben és füttyögtünk. Az emberek leszegett fejvel siettek el mellettünk, és csak biztos távolságból néztek vissza. Már az elején rájöttünk arra, hogy amikor egyetlen egy magnóval rendelkezünk, nem szabad két csoportra szakadni (ebben az esetben ugyanis a magnót nélkülöző csoport könnyen találhat egy füleskuvikot a parkban - még ha valójában ott nincs is!)

Volt eset, hogy elfelejtettünk magnót vinni. A füleskuvik hangja jól utánozható és így is be lehet csapni.

Történt, hogy az egyik kastélyparkba nem tudtunk bemenni, egy szociális intézet területe volt, ahol értelmi sérült embereket ápoltak. A portás - bár hivatása tudatában távol tartott minket a kaputól - segítőkész volt. Van bagoly, hogyne lenne, mondta. Lelkesen füttyültünk neki. Ez az, mondta.

Megszólint a macskabagoly. No, ez az, amiről beszélt, jelentette ki.

Néhány füttyel rávilágítottunk a két faj hangja közti különbségre. Abban a pillanatban megszólint egy erdei fülesbagoly. Akkor ez lesz az, döntötte el végérvényesen.

Nem, nem! Újabb füttyögés. Meghallottuk a gyöngybagoly sziszegését és elszállt fölöttünk a bagoly. Távolabb, a temetőből kuvik rikoltása hallatszott.

Lelkesen füttyültünk tovább. A portás szemmel láthatóan kezdett fáradni, már nem nagyon értette a dolgot. Na, gondolta, én nem engedtelek be titeket, de ahogy elnézem, előbb-utóbb csak itt köttök ki.

A szécsényi réten a kastély parkja az Ipoly folyó völgyébe húzódik le. Itt bizony a magnó hangjára megszólint a füleskuvik. Két hangot is hallottunk, a tojó és a hím duettet énekelt. A hím hangja a magasabb, a tojóé valamivel halkabb és mélyebb volt. Ez volt az első eredmény a felmérés során. Ekkor döntöttünk úgy, hogy hanyagoljuk a kastélykerteket, és Nógrád megye északi részén végigjártuk a folyó- és patak völgyeket. A felmérés alkalmával nem egészen két hét alatt 9 pár füleskuvikot találtunk a megyében.

A felmérés után összegeztük az eredményeket és megfogalmaztuk a védelmi teendőket.

Bár messzemenő következtetéseket még ebből a néhány eredményből nem tudunk levonni, úgy látjuk, hogy a faj elsősorban a nagyobb völgyekben található patakok, fasorok, folyó- és patakmenti füzesek, égeresek madara megyénkben.

Az ember látszólag nem veszélyezteti, sokan nem is tudják, hogy a közelükben költ. Talán csak az éjszakai műszakból, vagy a kocsmából későn hazatérők hallják a hangját, és azon tűnődnek, ki a fene szórakozik velük késő éjszaka - egyszóval füttyös barátunk teljesen ismeretlen az emberek előtt.

Már annyira megszoktuk, hogy amikor egy állatfaj kedvezőtlen védelmi helyzetéről beszélünk, rögtön az emberi butaság, gyarlóság, rosszindulat stb. kerül szóba. De ha nem ismerik az emberek a füleskuvikot, akkor mi miatt veszélyeztetett? Ne lélegezzünk fel, ehhez is van némi közünk!

Az emberi tevékenység eredményeként tűnnek el Európa kertjeiből, fasoraiból, parkjaiból az idős, odvas fák és pusztulnak el a folyóvizeket kísérő füzesek, égeresek. Mivel ez a kis bagoly főként rovarokkal táplálkozik, a mezőgazdaságban használt vegyszerek a táplálékán keresztül a szervezetébe jutnak.

Bár úgy tűnik, megyénkben ezek a problémák nem fenyegetnek, mi mégis kidolgozunk egy kezelési tervet, amelyet elsősorban a parkok, kertek tulajdonosainak stb. ajánlunk. Néhány helyen mesterséges odúkat is szeretnénk kihelyezni a jövőben. 25x25 cm alapterületű, 35 cm magasságú, 12 cm-es röpnylással ellátott deszkaodú megfelel a faj igényeinek.

A fentiekből kitűnik, hogy a füleskuvik felmérése viszonylag egyszerű. A felmérésében, védelmében Ön is tudna segíteni! Természetesen nem fontos a fél megyét (célszerű az egészet) beutaznia, azonban lakóhelyén vagy annak környékén május 15. és július 15. között az alkonyati, éjszakai órákban sétáljon el azokra az élőhelyekre, amelyek a fentiekben szerepelnek.

Kedves madárvédő madárleső, madarász stb. barátom. Sok sikert!

grafikák:
Bende László

A titokzatos vadmacska

Marik Pál

A magyarországi emlősfauna egyik kevésbé ismert, de annál érdekesebb képviselője a rejtett életmódot élő vadmacska. Elterjedési területe valamikor egész Európára kiterjedt, ma már azonban több országban teljesen vagy részlegesen kipusztult és csak szigetszerű populációi maradtak fenn. Hazánkban ma még viszonylag erős populációja él, egyedszámát mintegy 8-10 ezer példányra becsülik a vele foglalkozó kutatók.

A vadmacska hazai elterjedése elég pontosan behatárolt. A Dunántúli- és az Északi-középhegységben található a legnagyobb összefüggő populáció. A Dunántúl déli részén a Dráva mentén és a Duna alsó szakaszán élő állomány a vajdasági populációkkal van kapcsolatban. Az Alföldön elsősorban a folyókat övező ártéri erdőkben, vagy az ezekhez közeli nagyobb kiterjedésű erdőkben él. Az ország keleti részén előforduló populációja az erdélyi állományokkal van kapcsolatban. Élőhelye szempontjából mindenhol jellemző a zárt erdő, de ritkábban nagyobb kiterjedésű száraz nádasokban is előfordul, amennyiben ott megfelelő búvó- és táplálkozó helyet talál.

A közfelfogásban gyakran hallani azt a feltételezést, hogy a vadmacska a házimacska őse. Ugyanilyen tévedés, amikor azt gondolják, hogy a vadmacska elvadult házimacska. Mindkét elmélet hibás. A házimacska őse a

középkorban keletről behozott núbiai macska, ami egy más földrajzi régióban élő alfaj. Az évszázadok során a természetbe kikerülve (elvadulva) kereszteződött az itt őshonos vadmacskával. Az Európában élő "eredeti" vadmacska különálló faj. A teljesen kifejlett vadmacska mintegy 90-110 cm hosszú, melyet 2-3 éves korában ér el. Ebből a farok 25-30 cm, a testhossz felét nem éri el. A marmagasság 30-35 cm között van. Súlya évszakonként és nemenként a táplálkozási viszonyok függvényében változó, a kandúr elérheti a 8-9 kg-os testsúlyt is, a nőtény valamivel kisebb, átlagosan 6-7 kg. Gereznájának uralkodó színe a világosszürkétől az okkersárgáig többféle árnyalatú lehet. Az aljszörzete sűrű, tömött, általában vörhenyesszürke a has felé világosodik. Jellemző a homlokon és fejten végigfutó 4-5 hosszanti sötétbarna-fekete csík, melyek a tarkón egyesülnek, majd a hátközépen végig egy fekete sáv, melyből a has felé **harántcsíkok futnak.** Ez a rajzolat egyes példányoknál erősebben kihangsúlyozott, máskor elmosódott. Orra hússzínű, bajusza erősen fejlett fehér színű, ajkai és talpai feketék. Szeme színe a mélysárgától a zöldessárgáig változó lehet. Legjellemzőbb karakterisztikus ismertetőjele az elejétől végéig egyformán vastag (kb. 5-6 cm) farka, amelyen 5-7 fekete gyűrű található és mindig tompán végződik. Az egyes állományokban a farkgyűrűk száma eltérő lehet, de sosem több mint 7, és a tompa végződés is mindig fekete.

A természetben történő megfigyelések során, ezek a jegyek sokszor a rossz látási viszonyok következtében nehezen felismerhetőek. Néhány formai bélyeg alapján azonban a vadmacska könnyen megkülönböztethető az elvadult szürke (cirmos) házimacskától. A kifejlett vadmacska termete jóval nagyobb (a nőtény is) a legnagyobb házimacskánál is. Az egész állat zömökebb, dúsabb szőrzetű és farka nyári szőrzetben is vastag, rövid, tompa végű. Testarányaiban jellemző a rövidebb láb és nagyobb fej, amit a dús szőrzet csak fokoz. Az orrtájék szélesebb, ezért az egész fej kereknek néz ki. A fülek jobban oldalra tűzöttek, illetve a fülkagylók kisebbek, végükön gyakran hosszabb kb. 10 cm-es sötétbarna szőr látszik. Közelebről is megnézve a bajuszszőrök erősebben fejlettek, csakúgy, mint a fogazat. A házimacska termetre kisebb karcsúbb, bundája rövidebb, aljszörzete kevésbé tűnik elő. Feje a vékonyabb orrtájék miatt "hegyesebb". Fül-

Vadmacska
grafika:
Matyikó Tibor

kagylói nagyok és magasan tűzöttek. Farka vékony, elvékonyodó, hegyes végű, a test felénel hosszabb, rajta általában 8-9 gyűrű látható.

A vadmacska érzékszervei közül elsősorban a hallása és látása kitűnő. Vadászterületén portyázva főleg ezekre támaszkodik. Éjszakai mozgása során a fej két oldalán elhelyezkedő tapintószőrök és bajusza is fontos érzékelőszervet képeznek. Szaglása, kevésbé fejlett, erre inkább a territórium fenntartásában van szüksége, de a szaporodási időszakban is fontos szerepe van.

A vadmacska a párzási időt kivéve magányosan élő (szoliter) állat. A legtöbb példánynak saját vadászterülete van, melynek határait jellemző helyeken, vadváltók mellett, fatuskókon, cserjék földighajló ágain stb. vizeletükkel jelölik meg. Területük foglaltsága így állandóan jelezve van az idegen kóborló egyedek előtt. A terület nélküli ún. nomád példányok a revírtartó vadmacskák területének határain élnek, ahol azokkal a napszakokat felosztva, különböző időben mozognak. Az egyes példányok területének nagysága függ a helyi adottságoktól, elsősorban a táplálkozási viszonyoktól. Az ország különböző tájain végzett felmérések szerint, ez 2-8 egyed/1000 ha, az élőhely eltartóképességétől függően. Néhány területen, pl. a folyókat övező ártéri erdők néhány száz méter széles savjában ez a szám olykor helyileg jelentős állománysűrűséget érhet el, míg a hegyvidéken ennél jóval nagyobb területen él egy-egy példány. Mégis az utóbbi élőhelyen él a legstabilabb összefüggő populáció. A kandúrok valamivel mindig nagyobb területet birtokolnak és csak szaporodáskor időlegesen lépik át ezek határait, az év többi részében általában tiszteletben tartják, vagy legalábbis felosztják a napszakok szerint.

Búvóhelye kiválasztásakor mindig fontos szempont a tökéletes zavartalanság, ezért az legtöbbször a revír egy kevésbé háborgatott részén van. Vacka lehet sziklaüregben, faodúban, régi tuskórákásban, róka vagy borz elhagyott kotorékában. Ritkán előfordul, hogy utóbbi fajokkal közös "társbérletben" él. A föld alatti kotorékokat csak más biztonságos üreg hiánya miatt foglalja el, mivel az öreg erdők fogyatkozásával, odvas fák hiányában nincs más megfelelő minőségű (nagyságú) zárt faodú, amelyet igénybe vehetne. Vackát általában október és május között használja, tavasszal a jobb idő beálltával a szabad ég alatt, valamely sűrűségben húzza meg magát. A nőstények ennél tovább használják állandó búvóhelyüket, amikor a kölyköket nevelik. Egy-egy példánynak vadászterületén több búvóhely is van, de

gyakran előfordul, hogy a zavartalan helyen lévő kotorékban egész éven át kitart.

Tél végén, az időjárás alakulásától függően február közepétől március közepéig tart a párzási időszak, melyet pacsmagolásnak hívnak. Ilyenkor a nőstény a végbélnyílása körül elhelyezkedő mirigyekben sajátos szagot árasztó váladékot termel, melyet a környezetben a területmegjelöléshez hasonló helyekre spriccel, jelezve ezzel párosodási készségét. Az ivarzás többnyire a nőstény területén történik, melyet a kandúrok sorban felkeresnek. A házimacskához hasonlóan, ilyenkor hangos nyávogás és morgás közepette, kemény harcot vívnak egymással. A küzdelem zaja a csendes alkonyi erdőn olykor 100-150 m-re is elhallatszik. A nőstény, ivarzásának ideje alatt több kandúrral is párosodhat, majd minden egyed visszatér a korábbi területére. Évente csak egyszer ivarzik (de akkor 2-3 hétig), másodszor csak akkor, ha első vemhességéből született kölykeit valamilyen oknál fogva elvesztette.

A nőstény 60-63 nap vemhesség után hozza világra 2-4 kölykét. A kis vadmacskák csukott szemmel és szőrösen születnek, szemük 9-11 napos korukban kezd kinyílni, de látásuk csak lassan, a harmadik hét után lesz jó. Bundájuk minősége már egy napos korukban is a fajra jellemzően sűrű és mintázott, súlyuk 80-100 gr, hosszuk farokkal 15-17 cm. Kezdetben kizárólag anyatejjel élnek, de 30-35 napos koruktól már szilárd táplálékot is fogyasztanak. Ez időre fiatalkori fogazatuk is szinte teljesen kifejlődik. Az anya zsákmányként legtöbbször kis rágcsálót vagy madárfiókat hord, melyeket

*Fiatal vadmacska
fotó: Péchy Tamás*

megölt állapotban ad át kölykeinek. A hússal is kiegészülő étrend következtében, gyors fejlődésnek indulnak, szeptemberre elérik a házimacska nagyságát. A kandúr nem vesz részt a nevelésben, sőt ha kölykökre bukkan, el is pusztítja azokat. Az anya eleinte kis testű élő, de menekülésre képtelen zsákmányállatokkal vadászatra oktatja kölykeit. A fiatalok ősszel kb. októberben, teljes önállóságuk elérése után, megkezdik saját életüket, a családi kötelék felbomlik. Kezdetben még az anya területén, majd egyre távolabb kóborolva új élőhelyet keresnek maguknak.

A vadmacska, mint az egyik legnagyobb testű ragadozóemlős hazánk faunájában csúcragadozóként él. A nappal rendszerint búvóhelyén tölti és általában csak alkonyat után lesz aktív. Többek között ez a fő oka annak, hogy igen ritka a vadmacskáról szabad természetben készült jó minőségű fénykép. Búvóhelyének elhagyása után, kihasználva a terep adta előnyöket, lassan nesztelenül mozog. Ha még világos időben vadászata közben nyílt terephez érkezik (pl. erdei nyiladék, tisztás), igyekszik azon minél hamarabb keresztül jutni, de mozgása során egyébként is legtöbbször állandó fedezékről gondoskodik. Lassú ütemű portyázása közben leginkább előre és oldalra figyel, így ha prédát vesz észre, van ideje megtervezni támadásának módját. Zsákmányállatainak listája rendkívül széles, az apróbb rágcsálóktól kezdve a fiatal szarvasborjúig, madarakig mindent elfoghat. Mégis, a közhiedelemmel ellentétben az év legnagyobb részében a területén élő kis rágcsálókkal táplálkozik. Egerészés közben lassan megmegállva mozog, majd egy hirtelen nagy ugrással, mellső mancsaival áldozatára vág. Amikor zsákmányát megragadja, farkát, mint egy zászlót a magasba emeli, jó alkalmat adva ezzel a megfigyelésre. Táplálékának többségét (kb. 80 %-át) a kisebb-nagyobb rágcsálók képezik, a többi zsákmánya madarak, halak, esetleg nagyobb rovarok, madártojás.

Természetes ellensége szinte csak fiatal korában van. Ekkor zsákmányul ejtheti a nyest, nyuszt, róka, borz, madarak közül a héja, uhu és nagyobb sas fajok. A kifejlett vadmacskának hazánkban gyakorlatilag nincs természetes ellensége. A szomszédos országokban, ahol a hiúz is előfordul, zsákmánya lehet nagyobb rokonának. Az év során megfigyeléséhez - napi időbeosztását és szokásait ismerve is sok szerencse és kitartás szükséges. Az évszakok közül, leginkább tél végén a párzasi időszak alatt van erre nagyobb esély. Ilyenkor más násztevékenységet élő állathoz hasonlóan viszonylag többet mozog (főleg a kandúr), nappal

is gyakrabban kerülhet szem elé. Kedvező időjárás esetén, enyhébb téli és kora tavaszi napokon, valamely öreg fa vastag oldalágán a reggeli és délelőtti órákban hosszasan sütkérezik. Ez annyira kedvelt időtöltése, hogy még a közelében történő zavarás esetén sem menekül el, hanem inkább lapulva kivárja, amíg a veszély elmúlik. Az emberrel való találkozásakor, ellenségének megpillantása után, rejtőszíneiben bízva legtöbbször meglapul. Messziről észrevéve azonban, igyekszik minden takarást kihasználva elsompolyogni. Ha nyilvánvalóan felfedezték, akkor nagy ugrásokkal futva igyekszik messzire kerülni. Évszaktól függetlenül napi mozgásának fő ideje az esti (éjjeli) és hajnali órák.

A vadmacska Európa és egyben hazai állományának fennmaradását jelenleg három tényező befolyásolja. Ezek közül elsőként kell megemlíteni a házimacskával való hibridizáció fokozottan jelentkező veszélyét. Erre a különböző országokban és élőhelyeken számtalan példa akad. A kóbor, elvadult házimacskák nagy egyedszáma eleinte fokozott mértékű populációnyomásban mutatkozik meg, aminek következtében a vadmacska kiszorult korábbi élőhelyeiről. A terjeszkedéssel egyidejűleg, a területet foglalo és azonos biotópban élő házimacskák és vadmacskák párosodnak egymással, továbbszaporodásra képes utódokat hoznak létre. A hibrid példányok folyamatos jelenlétének következménye a tiszta génállományú populációk leromlása, majd végső soron eltűnése. Ezt a természetvédelmi szempontból sem kedvező folyamatot, csak az élőhelyeken felbukkanó házi és hibrid macskák következetes irtásával lehet korlátozni. A napjainkban még meglévő tiszta vérvonalú vadmacska állomány védelme, határozott beavatkozást igényel.

Az élőhelyek általános leromlása, az öreg erdők állományának csökkenése, a monokultúrás erdősítések kiterjedése, szintén negatívan hat a vadmacska populáció egészére. Sajnos még napjainkban sem elhanyagolható az illegális vadászatból eredő veszteség, annak ellenére, hogy 1974 óta védett. Fogják élvefogó lácacsapdákkal az apróvad telepek környékén, a téli hajtóvadászatokon esetenként lőfegyverrel ejtik el. Ez gyakran "csak" a tájékozatlanság vagy figyelmetlenség számlájára írható, mégis mindent meg kell tenni annak elkerülése érdekében.

Mindeztől függetlenül reménykedjünk abban, hogy ezt az érdekes ragadozó fajt - amely legtöbb európai élőhelyén eltűnőben van - sikerül megőriznünk, és még sokáig a hazai fauna egyik értékes tagjaként tarthatjuk számon.

Védett molylepkek

III. rész Fényiloncák

Szabóky Csaba, Kun András

A fényiloncák többnyire nagytermetű molyok. A hímek csápjja rendszerint fésűs, a nőstényeké egyszerű. Jól szembevetődő az ivari kétalakúság a mintázatban is. Szemük nagy. Elülső szárnyuk többnyire háromszög alakú. A nagy fajszámú család főleg a trópusi és szubtrópusi égöveken terjedt el. Magyarországról 15 (al) családba sorolt 147 nemét, 313 fajt ismerjük. A lepkék éjszaka a mesterséges fényre jól repülnek. Kis csoportja kizárólag nappal repül, ilyenek a kormosmolyok. Az iloncák színezete és mintázata többnyire éles és élénk, foltokból és keresztsávokból áll, mely gyakran a hátulsó szárnyakon folytatódik. Az iloncák hernyói zömmel endofág életmódot folytatnak, s ez lehet az oka annak, hogy számos fajuk tápnövénye még ismeretlen. Egy másik csoportjuk növényi hulladékokkal táplálkozik. Gyakran találkozhatunk a háztartásunkban is a fényiloncák képviselőivel, így a lisztiloncával, a zsiradék-mollyal, melyek kisebb-nagyobb károkat okozhatnak. Nemcsak a fényiloncák körében, hanem a lepkék körében is szinte egyedülálló életmódot folytat a hangyailonca, mely nevéhez híven a hangyafészkekben él. A fényiloncák közül kerül ki a már-már hírhedté vált kukoricamoly és a muszkamoly is.

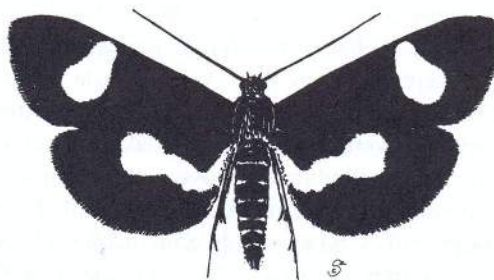
A védett cifra fényilonca Franciaországból, a Szovjetunió délnyugati részeiből és Erdélyből ismert. Hazánkból a Hortobágyról, Hódmezővásárhelyről, Kompoltról és Ócsáról került elő. A pusztafüves, szikes, sztyepp jellegű területeken repül június és augusztus között. Tápnövénye a bárányparéz. Barna és szürke színezetű szálkás mintázata kitűnő rejtőzködést biztosít számára a pusztában. Szárnyfesztávolsága 25 mm. Természetvédelmi értéke 2000 Ft.

A keleti kormosmoly tudományos nevét Reskovits Miklósról, a kiváló egri lepkésről kapta. A szürke alapon fehérsávú lepké elterjedése sporadikus. Az Uralban, Észak-Törökországban, Hercegovinában és Szíriában gyűjtötték.

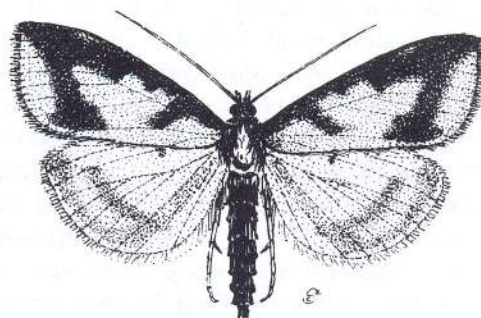
Magyarországon kizárólag a Mátra hegységben (Galyatető) és a Bükk hegységben (Cserépfalu, Felsőtárkány, Hórvölgy, Répáshuta, Szarvaskő) fogták április-május hónapban. Tápnövénye ismeretlen. Szárnyfesztávolsága 13 mm. Természetvédelmi értéke 2000 Ft.

A fehérfoltos kormosmoly közép-európai hegyvidéki lepké. A koromfekete szárnyú, s azon lévő jellegzetes fehér foltjairól könnyen felismerhető faj nappal felzavarható az aljnövényzetből június és július folyamán. Hazánkban kizárólag a Bükk-hegységből került elő néhány példány. Tápnövénye a poloskavész. Szárnyfesztávolsága 25 mm. Természetvédelmi értéke 10 000 Ft.

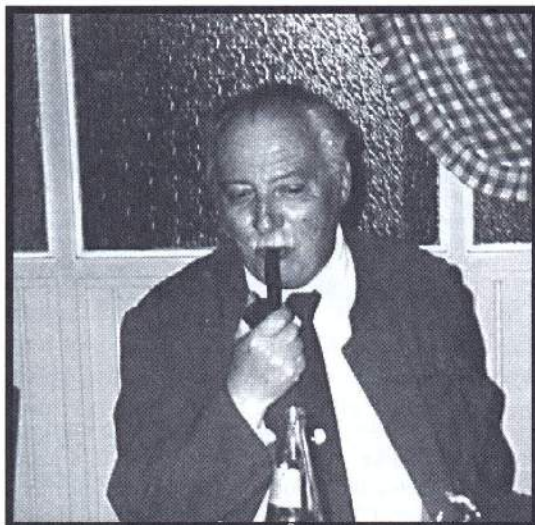
A mocsári tűzmoly a különleges vérvörös és sárga színösszeállításával a lápos, mocsaras területek ékessége. Közép és Délkelet-Európában június és augusztusban repül. Hazánkban a nedves élőhelyekről, de nagyon kis példányszámban került elő. Tápnövényei a vízi és tavi lórom (sóska). Szárnyfesztávolsága 35 mm. Természetvédelmi értéke 2000 Ft.

balra
Cifra fényilonca
jobbra fent
Keleti kormosmoly
jobbra középen
Fehérfoltos kormosmoly
jobbra lent
Mocsári tűzmoly
grafikák
Szabóky Csaba

In memoriam DR. HAVRANEK LÁSZLÓ

Mihalicz Ágnes

Az MME Dél-Balaton Természetvédelmi Csoportja tagjait és még nagyon sok embert, barátokat, tanítványokat, kollégákat, horgászokat döbbenett meg a hír, hogy Dr. Havranek László nincs többé. Tüdőgyulladásban halt meg Budapesten, 1997. október 25-én. Betegsége hirtelen jött, halála mindenkit felkészületlenül ért. Szeptemberben még velünk leste a zardavári tavak madarait. Utoljára nézhettük együtt kedvenceit, a nyári ludakat, kercerécét, amint elindulnak a hosszú útra. Még nem sejthettük, hogy várni már nem velünk fogja visszatérni. 65 éves volt. Szarvason született 1933. szeptember 18-án. Édesapja, korán 1949-ben meghalt, így édesanyja nehéz körülmények között egyedül nevelte. Keresztapja oltotta belé a természet szeretetét. Együtt járták a vizeket, erdőket, 19 kötetes Brehm sorozatát is tőle kapta. Az elemi iskolát Pécsen, majd a gimnáziumot Szarvason végezte. Utána került Szegedre, Ott járt a JATE, biológia-kémia szakára. Gyakornokként a növényrendszertani intézetben dolgozott. 1956-ban kitűnő eredménnyel végezte el az egyetemet. Maroslelén, az általános iskolában kezdett tanítani az egyetem után, majd 1961-ben Szegedre, a Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziumba került biológia szakvezető tanárként. Ezzel egyidőben az egyetemen is dolgozott az állatrendszertani intézetben, ahol doktori címét "summa cum laudae" minősítéssel szerezte meg. 1963-ban került a Balaton mellé, Fonyódra, a gimnáziumba, ahol tanárként majd igazgatóként tanította az élővilág szeretetét. Ettől kezdve aktívan

foglalkozott a Nagyberkek, a Balaton, a Zardavári tavak madárvilágával. Rendszeresen madarászott együtt fiával, tanítványaival, akikkel később már nyugdíjasként megalapítja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület helyi csoportját. Megfigyeléseit melyek a Dél-Balaton Természetvédelmi Csoport adattárának jelentős részét adják, már a 60-as évek elejétől kezdve gyűjtötte és maga készítette programmal, nyugdíjba vonulása után rögzítette is. Nem csak tanítványait, hanem barátait is próbálta megnyerni kedvenc madarainak. Évekkel ezelőtt, a leghidegebb téli napok egyikén kutyáimmal barangoltam a Balaton parton. Rajtunk kívül egyetlen ember volt kint a hidegben, távcsővel a kezében, Laci bácsi. A rettentő hideg sem rémisztette el attól, hogy lesse a Balaton egy pocsolyányi darabkáját, ahol madarak százai nyüzsögtek. Oda hívott és kezembe adta a távcsövet, megmutatta kedvenceit: a libákat, a kercerécét, amint állandóan mozogva nem engedték, hogy befagyjon a víz. Kivörösödött orral boldogan magyarázta hogy melyik a liba, és többször is elmondta, hogy jól nézzem meg milyen szép piros a lába! Attól a naptól kezdve én is távcsővel járom a Balatont, és azóta a piros lábú libáról, mindig eszembe jut az a nap, amikor Laci bácsi ráébresztett, hogy nem minden madár veréb. Egy másik téli napon (Laci bácsi utolsó telén) együtt fedeztük fel (én megláttam, ő meghatározta) a Balaton nagyon ritka vendégét, az énekes hattyút. A hattyú pár napos itt tartózkodása alatt sok felvételt is készített a madárról. Alig volt naplemente, mely ne a parton érte volna. Ha nem madarászott, akkor horgászott, de hátizsákja mélyén a horgok, kukacok között mindig ott volt a távcsőve. A kapásjelzőt az egyik szemével, a madarakat a másikkal leste. (Több madarat látott, mint amennyi halat fogott.).

A Dél-Balaton Természetvédelmi Csoportnak nem csak alapító tagja, haláláig elnöke is volt. Ha csak tehetett minden alkalommal részt vett a balaton szinkronokon, pipa-füstjével és derűs jókedvével betérítve kicsiny csoportunkat. Próbálta meggyőzni kedvenc tanítványát, aki később a csoport titkára (mostani elnöke) lett, hogy a kedvencek listáján a madarak után rögtön a macska következik.

Más hangulata van a mostani szinkronoknak, hiányzik közülünk a mindent látók, a sok mindent tudók bölcs, elnéző mosolya.

Csoportunk nevében köszönök el tőle.

Fonyód, 1998. május 24.

MME

1997-es éves beszámoló

Május végén jött ki a nyomdából az MME történetének első éves beszámolója. Az éves beszámolót eljuttatjuk minden pártoló tagunkhoz.

Újjáalakult a Szatmár-beregi HCS

Júniusban tartotta alakuló közgyűlését az újjáalakult MME Szatmár-beregi Helyi Csoport.

Az MME a Világhálón

Az elmúlt hónapokban tovább bővült hazánkban az internet felhasználóinak köre, egyre több oktatási intézményt is bekötöttek a hálózatba, a Soros Alapítvány beindította ingyenes e-mail szolgáltatását (Freemail), ezért nem árt pár szót ejteni az MME jelenlétéről a Hálón. A legelső, amit meg kell említeni az a MADÁR valamint a TWITCHER levelezőlisták. Az előbbin általános természetvédelemmel, madarakkal kapcsolatos információkat cserélhetik ki tagjaink, naprakész híreket kaphatnak programjainkról, kiadványainkról. A twitcher lista a madarak iránt mélyebben érdeklődő fajvadászok (twitcherek) fóruma, ahol tagjaink arról tájékoztatják egymást, hogy ki, hol, mikor, milyen madarakat látott.

Hogyan lehet feliratkozni e két listára? Mindössze írni kell egy levelet a **listadm@zpok.hu** címre, és a levél belsejében a következő sornak kell szerepelnie: subscribe madar (a Twitcher lista esetén: subscribe twitcher)

Hogyan küldhetünk levelet a listákra?

A MADÁR lista esetében a cím: **madar@zpok.hu**, a TWITCHER lista esetében a **twitcher@zpok.hu**. A beküldött leveleket a beérkezés után rövid

időn belül megkapja a lista összes tagja (jelen pillanatban 130 ill. 60 fő, folyamatosan bővül). Nagyon fontos, hogy az üzenetek szövegét ékrzetek nélkül írjuk, mert az interneten még nagyon sokan nem tudnak ékezetes levelet fogadni (lehetőséges, hogy hamarosan meg tudjuk oldani az automatikus feliratozást ill. az ékezetes levélküldést is.)

Legyen Ön is a tagtársunk!

Lépjen be az MME-be!

Belépési adatlap

Felismerve a természetvédelmi törekvések fontosságát, valamint megismerve az MME célkitűzéseit, részt kívánok venni a szervezett természetvédelmi munkában. Kérem felvételemet az MME tagjainak sorába.

Név:

Lakcím:

Születési dátum:

Tagdíj

☐	Tanuló, diák, nyugdíjas	500 Ft/év
☐	Adózóknak	800 Ft/év
☐	Családi tagság	1.000 Ft/év
☐	Pártoló tag (minimum összege)	1600 Ft/év

Családi tagok:

Név: Szül. dátum:

.....

.....

.....

- A választott tagdíjat betétszámlámról az MME 11712004-20011215 számlájára átutalom
- A tagdíj befizetéséhez csekket kérek (A megfelelő helyre kérünk egy „X”)

Dátum: Aláírás:

Címünk: 1121 Budapest, Költő u. 21.

A grafikus felületű szolgáltatást nyújtó World Wide Weben (Web) - sokan ezzel azonosítják a Világhálót - 1997 júliusa óta jelen vagyunk. Az MME Honlapon, amelynek címe:

www.c3.hu/~mme

megtalálhatják az MME tevékenységének általános bemutatását, rendezvényeink, táboraink, kiadványaink listáját, kivona-

Tagtársaink az alábbi szolgáltatásokban és kedvezményekben részesülnek:

- Kéthavonta kézhez kapják a Madártávlat című folyóiratot.
- Részt vehetnek az egyesület rendezvényein.
- Táborainkban, madárvártáinkban megismerkedhetnek a madár-, és természetvédelem kérdéseivel.
- Információkat kap a madár- és természetvédelem aktuális kérdéseiről, eredményeiről.
- Kedvezményesen hozzájuthat az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz, hozzájuthat a magyar és idegen nyelvű madártani szakirodalomhoz.
- Kiterjedt tagságunknak köszönhetően lehetősége nyílik, hogy kapcsolatokat teremtsen hasonló gondolkozású emberekkel.
- Kedvezményesen vásárolhat madáreleséget, etetőt, odut.
- Lehetőséget kap, arra hogy megismerkedjen a madármegfigyelés, a madárvédelem gyakorlati kérdéseivel, és hogy ezzel ismereteit a madarokról kibővíthesse, elmélyíthesse.
- Kedvezményesen látogathatják az MME-érdekeltségű területeket.
- Az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehet egy madarász levelezőlistán.

tokat a két levelezőlistáról, néhány helyi csoportunk, szakosztályunk bemutatkozását. Aki benéz fentebb megadott címünkre, olvashatja az MME Faliújságot, a Madártávlat és a Tűzok legújabb számait is. Megtalálhatja a teljes hazai madárfajlistát, benézhet más természetvédő, madárvédő szervezetek oldalaira, gyönyörködhet az RSPB fényképkiallításában, az NHBS könyvtalógusából kiválasztott könyveket pedig megrendelheti akár tőlünk is. A számítógép előtt ülve is lehetőség van belépni egyesületünkbe, ehhez csak ki kell tölteni a gép által felajánlott adatlapot, de a két levelezőlistára is fel lehet iratkozni az MME Honlapon történő szörfözés során. Kellemes böngészést kívánunk olvasóinknak, de azért remélem, senki nem felejtkezik meg, hogy a „virtuális valóságnál” többet ér, ha az ember saját bőrén keresztül kerül kapcsolatba a természettel.

A Világhálón történő ismeretterjesztési, személetformálási tevékenységünket a Központi Környezetvédelmi Alap, a Soros Alapítvány valamint a Zöld Pók Alapítvány támogatja.

Fidusz

Pályázati felhívás

NEM VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium (KTM) pályázata a Központi Környezetvédelmi Alap közcélú kerete terhére.

A pályázat célja: a természetvédelem alatt nem álló területek természeti értékeinek feltárása, azok védelmét szolgáló társadalmi kezdeményezések ösztönzése, tevékenységeik támogatása.

Pályázhatnak: helyi társadalmi szerveződések (egyesületek, tanár-diák közösségek, állampolgári csoportok, magán-

személyek stb.), önkormányzatok, oktatási, nevelési, közművelődési intézmények szakember és műkedvelő kategóriában, egyénileg illetve csoportosan.

Részletek: dr. Vajna Tamásné,
KTM Természetvédelmi Hivatal,
tel.: 1/395-2605/125m, fax: 175-7457,
KTM Személyügyi és Oktatási Főosztály,
1011 Budapest, Fő u. 44-50.;

Sansz 1998/3. 41. o!

Határidő: október 15. (postabélyegző kelte)

ÉLŐ ÖRÖKSÉGÜNK

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium (KTM) pályázata a Központi Környezetvédelmi Alap közcélú kerete terhére.

A pályázat célja: a természetvédelmi kultúra fejlesztése és népszerűsítése, az ökológiai szemlélet kialakítása, valamint a természetvédelemmel kapcsolatos kutatások előmozdítása, az élő természet ihlette művészeti alkotások megjelenítése.

Pályázhatnak: 14-18 éves középiskolai diákok egyénileg vagy csoportosan.

Részletek: dr. Pethő Ágnes, Környezetgazdálkodási Intézet Természetvédelmi Szolgálat,
tel.: 1/374-3647,

KTM Személyügyi és Oktatási Főosztály,
1011 Budapest, Fő u. 44-50.;

Sansz 1998/3. 41. o.

Határidő: szeptember 15. (postabélyegző kelte)

Táborok

Az Ócsai Madárvárta

1998-as nyári táborának turnusai a következők:

július 26. - augusztus 02.

augusztus 02. - 09.

09. - 16.

16. - 23.

23. - 30.

30. - szeptember 06.

szeptember 06. - 13.

13. - 20.

20. - 27.

27. - október 04.

október: 04. - 11.

11. - 18.

Jelentkezni lehet a következő címen:

Dr. Csörgő Tibor, ELTE Állatszervezettani Tanszék.

Budapest, 1088 Puskin u. 3. Tel.: 266-98-33/2085, e-mail: csorgo@cerbeus.elte.hu.

VII. Hopp Ferenc Természetvédelmi Tábor

Augusztus 14.- 27. Naszály, Ferencmajori-halastavak.

Részletes tájékoztatás: MME Komárom-Esztergom megyei HCS, Csonka Péter, 2859 Vérteskethely, Petőfi u. 11., tel.: 22/315-125 (mh.)

drótlel: csp@geo.cslm.hu

Zempléni énekesmadár-gyűrűző tábor

augusztus 22. - szeptember 06.

Részvétel önköltséges, szállás saját sátorban.

Jelentkezés:

Firmánszky Gábor 3881 Abaújszántó, Arany J. u. 147.
Tel.: 47/330-308

Ézsöl Tibor, 3525 Miskolc, Tizeshonvéd u. 15. 4/2, tel.: 06-46/411-028

drótlel: qsetibor@gold.unimiskolc.hu

Természetvédelmi táborok Zalában

július 20. - 27. Dötk

augusztus 10. - 16. Botfa

Mindkét táborba általános iskolások jelentkezését várják.

Érdeklődni: Darázs Zsolt, 8932 Pókaszeptk, Zala u. 9., tel.: (92) 384-255

Buharugrai gyűrűzőtábor

augusztus 15. - szeptember 15.

Helyszín: Biharugrai halastavak

Érdeklődni: Vasas András, 5538 Biharugra, Halas u. 1., tel.: 60/477-921

Sárréti gyűrűzőtábor

augusztus 25.-30.

Helyszín: a Várpalotától délre található bányatavak környékén.

Érdeklődni: MME Veszprém megyei HCS, Vancsek Ferenc, 8100 Várpalota, Pipacs u. 10. tel.: 88/479-077, drótposta: raven@c3.hu

AZ MME ÚJ
TELEFONSZÁMAI:

275-6247, 275-6267

25. év, 25 ezredik tag

*Kedves Tagtársunk, Természet szerető
Barátunk!*

Egyesületünk 1999-ben ünnepli megalakulásának 25. évfordulóját.

Erre az alkalomra különböző programokkal, kiadványokkal készülünk.

Ez év elején meghirdettük a 25. év, 25 ezredik tag akciót, amelynek célja, hogy 1999-re szeretnénk elérni a 25 000 regisztrált belépőt az egyesületbe.

Jelen pillanatban (1998. jún. 15.) a 22 656. tagtársunk belépési adatait került feldolgozásra. Az év első 5 hónapjában 555-en léptek be egyesületünkbe. Ez majdnem pontosan kétszer annyi mint az előző év hasonló időszakában az MME-hez csatlakozók száma (ld. mellékelt ábra). Ha ilyen ütemben folytatódik taglétszámunk növekedése, sikerülhet megvalósítanunk a kitűzött célt, s a 25. évforduló évében köszönhetjük a 25 ezredik MME tagot.

Kérünk minden tagtársunkat, segítsen szélesíteni tagjaink körét, hogy még eredményesebben védhessük a természetet! Táboraikban, rendezvényeinkben, beszélgetéseken, népszerűsítsék az MME-t, s ha úgy adódik barátait, ismerőseiket léptessék be az egyesületbe!

A legeredményesebb segítőink elismerésben részesülnek, csakúgy mint a 25 000. tagtársunk. Az elkövetkező időszakban (a 25 000. tagtársunkig)

belépők között nyerevényeket sorsolunk ki. Minden új belépőnek eljuttatjuk a Madarak és madarászok című kézikönyvet.

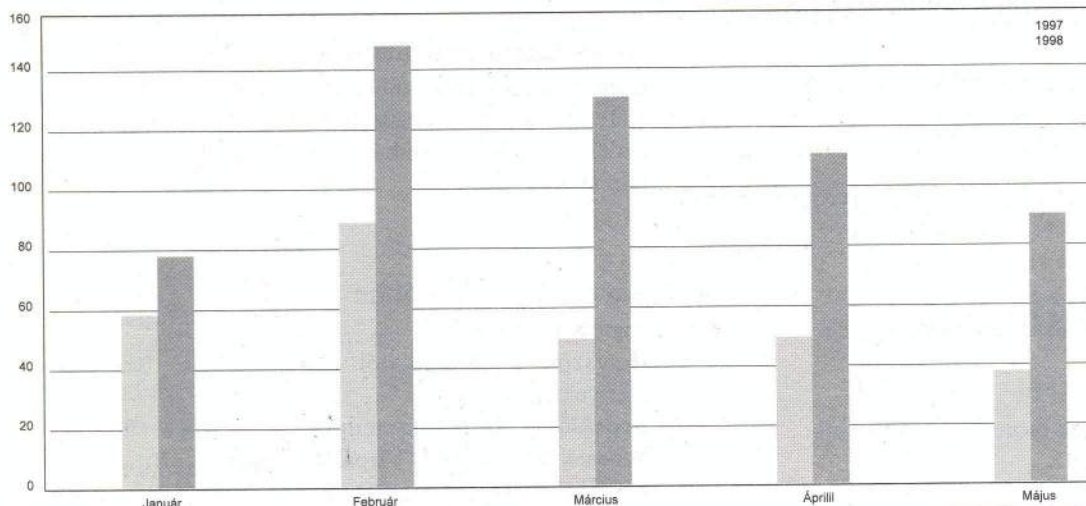
Tagsági igazolvány	
Név	?????????
Cím	
Ig.sz.	25 000
Érvényes	Kelt: Budapest,
	ig. elnök
Cím: 1121 Budapest, Kőrös u. 24. Tel.: 6 Fax: 11 175-8027	

Tisztelt Egyesület!

Olvasván az akcióról, amely a 25 éves évfordulóra szeretné a 25 000-dik tagot is beléptetni, ismeretségi körömben lelkesen mesélni kezdtem erről az Egyesületről s munkájáról. Budapesten élő ismerősöm, Nóra is tőlem hallott a dologról, s lelkes természetvédelmi táborozó lévén, tetszett neki a dolog. Elhatároztam, hogy meglepem azzal az ajándékkal, hogy befizetem az ő tagsági díját, s így ő is olvashat, tájékozódhat a természetéről, kedvezményes akciókban vehet részt.

Braun Melinda, Szeged

*Az MME-be
belépő új tagok
számának
alakulása havonta*

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS!

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület megalakulásának 25. évfordulója alkalmából amatőr rajz és fotópályázatot hirdet, "25 év a természet szolgálatában" címmel. Pályázni lehet minden a természettel kapcsolatos alkotással.

Szeretettel várjuk minden olyan 10 és 18 év közötti fiatal munkáját, aki szeret rajzolni vagy fényképezni.

A legjobb alkotásokat értékes díjakkal fogjuk jutalmazni. (pl. fényképezőgép, távcső, MME tábor, könyvek, egy évre szóló ingyenes tagsági díj ...)

Beküldési határidő 1998. október 20-ig.

A pályázat eredményét a Madártávlat 1999/1. számában nyilvánosságra hozzuk.

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1537 Budapest Pf. 391

Légekri frontok és a madárvonulás

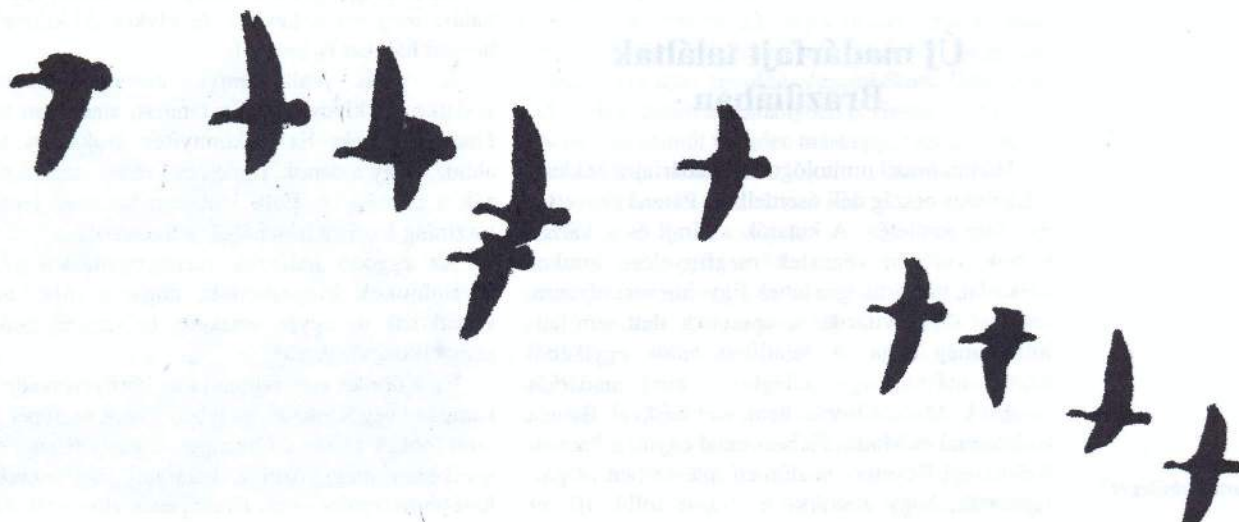
Ocsenás Pál

A madárvonulás-kutatás az egyik legizgalmasabb területe az ornitológiai tudományának. Hála a sok gyűrzési adatnak egyre több madárfaj vonulási útvonala válik ismertté. A sok feltárt körülmény mellett azért még bőven marad "fehér folt" e területen. Ebben az írásban szeretném ráirányítani a figyelmet az időjárási jelenség és a madárvonulás kapcsolatára.

Kezdjük egy kis meteorológiával. Európa "időjárás-gyára" az Atlanti-óceán. Itt keletkezik a ciklonok kb. 80%-a. Egy fokozatosan kimélyülő, alacsony nyomású középpont körül az óramutató járásával ellentétes irányban forgó légekri képződmény a mérsékelt égövi ciklon. Erről a hatalmas felhőörvényről frontok szakadnak le és a szárazföld belseje felé indulnak. A frontot kísérő – pár száz km széles és gyakran több ezer km hosszú enyhe ívű – felhősáv útját nagyon jól végig lehet kísérni a különböző tévécsatornákon sugárzott számítógéppel látványossá alakított meteorológiai műhold felvételeken. A front előtt – egy adott területen – fokozatosan süllyed a légnyomás és megélnéül a délkeleti szél, majd a felhősáv megérkezésével egyidőben megerősödik, és dél-délnyugatra fordul. Ez az úgynevezett "melegfront" és átlagosan 1-5 napig tart. A tavaszi madárvonulás szempontjából ezeknek a melegfronti időszakoknak - megfigyeléseim szerint - döntő jelentőségük van. A front továbbhaladását az emelkedő légnyomás, a felszakadozó felhőzet, a szél továbbberősödése és észak-északnyugatra fordulása jelzi. Ez a hidegfronti időszak, ami ősszel nagyon fontos a dél felé induló madárrajok számára. Vagyis én azt tapasztaltam hosszú évek megfigyelései során, hogy tavasszal csak a melegfrontok idején van számottevő madárvonulás, a hidegfronti időszakokban (és az anticiklonok alatt) a vonulás leáll. Ősszel ez a folyamat fordítva igaz, melegfrontok alatt határozott

vonulást nem lehet megfigyelni. A madarak gyülekezéssel, táplálkozással vannak elfoglalva. Aztán a megérkezett hűvösebb - nagy fajsúlyú - levegő, mint valami dugattyú tolja maga előtt a madárseregeket dél felé. Minél markánsabb a front (tavasszal a meleg, ősszel a hideg), annál látványosabb a vonulás. Ezek után jogosan merül fel Önökben a kérdés: vajon minden madárfaj vonulása igazodik az időjáráshoz? Nos tapasztalatom szerint a madarak többsége jó "meteorológus". Főleg a "nagy vonulók" a fehér gólya, füst- és molnár fecske, vadlibák, seregély stb. "utazik" a frontokkal. De a mediterrán térségbe és a tengerpartokhoz költöző fajok (táplálkozva vonulók) és a téli vendégek helyváltató mozgását is – a táplálék mennyisége mellett – elsősorban az időjárás szabályozza. Nagyon jó volna - akár egy kutatási program keretében - összevetni a gyűrzési adattárból kigyűjtött rövid visszafogási (1-2 napon belüli) eseteket az időszak meteorológiai térképeivel. Így pontosan végig követhető lenne, hogy a madárrepülési iránya mennyire egyezik az adott időpontban a legvalószínűbb vonulási útvonalon mért uralkodó széliránnyal.

Végül szeretném megemlíteni, hogy földünket érő - számítógépes modelleken jól látható - jelentős klímaváltozás hazánkat sem kerüli el. Időjárásunkban - a korábbi évekhez képest - kisebb-nagyobb változást lehet tapasztalni. Az évi csapadék egyre kevesebb és nem a téli időszakban esik le a nagyobb része, hanem az áprilistól júliusig tartó periódusban (ezt tréfásan elneveztem esős évszaknak). A napsütéses órák számának növekedésével együtt, ez nagy területen a talaj kiszáradásához vezet. A talajvízszint süllyedése először szikes tavaink egy részének eltűnését okozta, de tovább szűkíti a vizes élőhelyek (tocsogós rétek) számát is. A szabadban élő állatok - így a madarak is - tökéletes egyensúlyban vannak környezetükkel. Életfeltételeikben történő legkisebb - akár időjárás - változás is befolyásolhatja táplálkozásukat, mozgásukat, szaporodásukat. Ez pedig egyáltalán nem közömbös a természetet figyelő, szerető ember számára.

Lucfenyőn költő barázdabillegető

1998. április 21-én Karancslapujtó belterületén, családi ház tetőjén csőrében fészekanyagot tartó barázdabillegetőre lettem figyelmes. Egy villanyoszlop mögé álltam és figyeltem hová viszi. Meglepetésemre nem a családi ház tetőszerkezetének valamelyik részébe vitte, hanem attól 2 m-re levő idős lucfenyő alsó ágára szállt és begyalogolt vele a borostyán közé. A lucfenyő ágai meglehetősen lecsupaszodtak, csak az ágvégeken és a csúcán van zöld levele, a borostyán a törzset

közepéig borította be. A csaknem kész fészket a földről, oldalról is jól lehetett látni, mert ezen a részen alig volt borostyánlevél, fölötte viszont szinte ernyőt képezett rajta. A fészek törzs mellé, ág tövébe épült 4,4 m magasan. Május 5-én ellenőriztem: a létrát nekitámasztottam a fa törzsének és ekkor a kotló barázdabillegető és egy balkáni gerle repült el a fa ugyanazon pontjáról. A barázdabillegető fészkeben 6 tojás volt, viszont közvetlen fölötte 40 cm-re a borostyán között balkáni gerle fészket fedeztem fel 2 tojással, amely a törzs mellé, ág tövébe épült. Május 18-án újra ellenőriztem: a barázdabillegető fészkeben 6 tokos fiókat, a balkáni gerlében 1 frissen kelt fiókat és 1 tojást találtam.

Rozgonyi Sándor

Új madárfajt találtak Braziliában

Három brazil ornitológus új madárfajra bukkant a hatalmas ország déli őserdeiben, Paraná szövetségi állam területén. A kutatók az Irají és a Várzea folyók vidékén végeztek megfigyelést, amikor szokatlan madárhangra lettek figyelmesek: olyanra, amelyet több évtizedes terepmunka alatt sem hallottak még soha. A felállított hálók egyikéből azután másnap egy jellegtelen, apró madárkát szedett ki Marcos Bornschein. Két társával, Bianca Reinharttal és Mauro Pichorimmal együtt a Paranaí Szövetségi Egyetem madártani intézetében megállapították, hogy a szürke és fekete tollú, 10 cm

hosszúságú és 15 gramm tömegű madárka a Scytalopae családba tartozik.

Jóllehet külső megjelenését tekintve hasonlít a Scytalopus nemén belüli többi fajhoz, hangja és élettere alapvetően különbözik mindegyikétől. Rokonai soha nem hagyják el az erdőt, míg az egyelőre csak portugál névvel (Macuquinho da Várzea) ellátott új madár táplálékszerzés céljából gyakran kirepül az őserdőből a környező mocsarak fölé. Több ezer kilométerrel Paránától nyugatra, az Andokban is élnek Scytalopae fajok; a gondos laboratóriumi vizsgálat azonban kimutatta, hogy a macuquinho a tollak alakjától a csontok szerkezetéig összesen 11 vonásban különbözik azoktól.

Az új madárfaj részletes tudományos leírása és latin nevének megadása a brazil madártani szövetség folyóiratának (Ararajuba) egyik nyári számában várható.

Bornschein és Reinhardt nem először bukkant új, korábban ismeretlen madárfajra: pár évvel ezelőtt ugyanezen a mocsaras vidéken ők fedezték föl a Stymphalornis acupirostris fajt.

Dorogman László

Az EU betiltotta a húzóháló használatát

A húzóhálóban delfinek, teknősök és tengeri madarak számai pusztulnak el évente. Az Európai Unió halászati miniszterei június 8-án úgy döntöttek, hogy ezek használatát megtiltják az európai vizek többségén.

A "halál falának" is nevezett hálók betiltása 2002-ben lép életbe. A határozat ellen szavazott Franciaország, melyhez az Unió második legnagyobb húzóhálót alkalmazó halászflojtája tartozik, valamint Írország. Olaszország, mely a legnagyobb flotta birtokosa, tartózkodott, a többi tizenkét ország elfogadta a döntést.

A húzóhálókat elsősorban tonhal és kardhal halászatára alkalmazzák. Noha jelenleg a leg-hosszabb megengedett méret 2,5 kilométer, számos halász még ezt is kevesli, és olykor 20 kilométer hosszú hálókat is használ.

A tiltás valamennyi európai tengerre vonatkozik, kivéve a Balti tengert, amelyben nem élnek delfinek. Ez a könnyítés szükséges volt ahhoz, hogy a dánok, finnek és svédek megszavazzák a döntést. A Balti tengeren lazac és tengeri pisztráng fogásra használják a húzóhálókat.

Az aggódó halászok megnyugtatóására uniós hivatalnokok kijelentették, hogy a tiltás nem vonatkozik az egyes országok belvizére, csak a nemzetközi vizekre.

Ez a döntés egy régóta tartó környezetvédelmi kampány végét jelenti, melyben fontos szerepet játszott többek között a Greenpeace, mely tizenöt éve igyekezett meggyőzni a halászati minisztereket. Kisebbségi összetűzés volt Greenpeace aktivisták és ír

Barázdabillegető

halászkok között, akik Luxemburgba utaztak a számukra hátrányos döntést megakadályozandó.

Első lépésként 1998 végéig 40%-kal csökkentik a húzóháló használatát engedélyező jogosítvánnyal rendelkező hajók számát. A halászkok veszteségének ellensúlyozására, a másfajta eszközökre való áttéréshez, a hajók átalakításhoz segítséget kapnak az Uniótól. A korábbi ilyen "puha" mód-szerek, a direkt tiltás nélkül nem vezettek eredményre. Az EU eddig 180 millió ecu-t különített el a másfajta hálók használatát bátorítandó.

Cigáját veszünk

Táhy Katalin pártoló tagtársunk 200 márkát ajánlott fel egyesületünknek egy cigája kos megvásárlásához. A hír hallatán felhívtam tagtársunkat és megkérdeztem miért pont egy őshonos birka fajta megvásárlásához ad támogatást. Válaszában elmondta, hogy a Madártávlatban olvasta az egyesülethez kötődő alapítványok és közalapítványok törekvéseit, amelyben természeti értékekben gazdag földterületeket vásárolnak. Tudomására jutott az is, hogy a bihari térségben tervezünk egy cigája törzsszállományt, az ottani tűzokos gyeppek legeltetése érdekében. Ezért gondolta, hogy a kezdéshez egy törzskönyvezett kos segíthet igazán. Egyébként pedig személyesen is kötődik a békési és a bihari tájhoz, bár Németországban és alkalmanként Budapesten lakik. Végül a búcsúzáskor nevetve hozzátette, hogy reméli, a kos nem lesz sokáig magányos.

lejegyezte **Kállay György**

Gólya a Trabanton

Háztetőkre, kéményekre szokott fészket rakni a gólya, de most ott látjuk egy trabanton is. A Berlinton északra, Neuruppinban lakó nyugdíjas Arthur Jaenas rakta föl kocsiját egy tíz méter magas oszlopra, talán azért, hogy folyton a szeme előtt legyen. Váratlanul azonban odaköltözött a hosszú-lábú madárpár, jó témát választva a fotográfusnak.

Veszélyben az orosz tűzok-állomány

A világ második legnagyobb tűzok-élőhelyét az oroszországi Szaratov közelében kőolaj-feltárások veszélyeztetik. Spanyolország után az oroszországi Szaratov környékén, található a tűzok második legnagyobb élőhelye, a Szemennovszkij tűzokrezervátum. Sajnos, most ez veszélybe került. A hatóságok ugyanis engedélyezték a LOCOIL nevű társaságnak, hogy kőolajfeltárást, kutatást végezzenek a területen. Az eddigi kutatások eredménytelensége, az Orosz Állami Ökológiai Bizottság szakértői véleménye és a kutatások beszüntetésére hozott utasítása ellenére a társaság folytatja tevékenységét a rezervátum területén. A helyi természetvédő szervezetek most tiltakozó kampányt kezdtek, hogy megvédjék a világ második legnagyobb tűzokélőhelyét.

Fidrich Róbert

A kékcinege rejtélyének nyitja

Gyakorlott madarászoknak is fejtörést okoz terepen olyan madárfajok neveinek megkülönböztetése, amelyeknél hím és tojó a megszólalásig (vagy azon túl is) hasonlít egymásra. Míg például a széncinege (*Parus major*) esetében a madár hasán húzódó fekete sáv hosszúsága segíti a nemek meghatározását (a hímek esetében a csík erőteljesebb, egészen a lábakig ér, s ott kiszélesedik), addig a kékcinege (*Parus caeruleus*) nem szolgál ilyen támponttal a madarászoknak. A madarak viszont nyilvánvalóan ránézéssel képesek meghatározni, hogy azonos vagy ellenkező nemű fajta van-e a közelükben.

A rejtély nyitját nemrég sikerült megtalálniuk brit és svéd ornitológusoknak. Mint a Nature című tudományos magazinban beszámoltak róla, munkájukhoz olyan berendezést használtak, amely meghatározta a kékcinegék fejét díszítő tollak által visszavert fény hullámhosszát. Kiderült, hogy az emberi szem által egységes égszínkének látott fej-tető az ibolyántúli tartományban is visszaveri a fényt - mégpedig nemtől függően másképp, s ezt a cinegék szeme képes érzékelni. Vagyis a kékcinegék az ember számára láthatatlan színeket látnak a fajta-sak fejtollain, s ennek alapján tesznek különbséget hímek és tojók között. Más madárfajok is igénybe vesznek párválasztáskor olyan megkülönböztető jegyeket, amelyek az ibolyántúli tartományba esnek. A kékcinege azonban egyedülálló közöttük abból a szempontból, hogy ennél a fajnál a "nemi kettőszínűség" kulcsa kizárólag abban a fénytartományban található, amely emberi szemmel nem látható.

Dorogman László

Furcsaságok egy őszapó pár fészkelése körül

1998. március 15-én Karancslapujtó határában akáccsal övezett kopár, borókás dombtető szélén egy csaknem kész őszapó-fészket találtam borókabokor csúcsán, 2,7 m magasan. Az őszapó pár szorgalmasan hordta bele a tollpihéket.

Május 4-én újra itt jártam, megnyugvással töltött el, hogy az őszapó pár a közelben mozog, a fészke pedig épségben van. Vizsgálatakor feltűnt, hogy a bejárati nyílása a fészek tetején helyezkedik el a bélelés az előző napi kiadós esőzéstől átmedvedett, egyébként üres volt. Úgy gondoltam, hogy már kirepültek a fiókák, ezért levettem a fészket a bokorról, hogy otthon megszámlolom a tollpihéket és elteszem jövőre a "Kísérlet őszapókkal" (Madártávlat 1998/2.) c. Schmidt Egon Úr által kezdeményezett felhívásához. A földön tüzetesebben kitapogattam a belsejét és arra a megállapításra jutottam, hogy fiókák nem nevelkedtek benne. A pihék közé beagyazódva 2 záptojást is találtam. A fészket letettem a gyalogútra és hozzáálltam a többi borókabokor átnézéséhez. Eközben az őszapó jellegzetes cserregő hangjára lettem figyelmes. Távcsővel nézve meglepődve láttam, hogy a fészke helyén lévő borókán egy őszapó pár izgatottan keresgél, csőrükben egy-egy tollpihével. Csak többszöri rászállás és kutatás után vették tudomásul, hogy eltűnt a fészkek, ezért elengedték a csőrükből a pihéket és elrepültek. Öt perc múlva ismét megjelentek újabb tollpihékkel és az előbbi jelenet ismétlődött meg. Távozásuk után próbaképpen visszahelyeztem a fészket az eredeti helyére, még a két tojást is visszaraktam a bélelés közé és vártam. Tíz perc elteltével jöttek ismét, legnagyobb örömmre pihékkel a csőrükben és habozás nélkül beépítették a fészkekbe. A tojó jóval több ideig tartózkodott benne - majdnem öt percig - mint a hím, aki e közben a fészek környezetét vizsgálta meg alulfelül. Távozásuk után elbújtam egy közeli bokor alá és jegyeztem a berepülések számát és idejét. A megfigyelést 15.00 órától kezdtem és 17.30-kor fejeztem be. Ez idő alatt 9 alkalommal jött a tojó tollpihékkel - a hím csak kísérte - és miközben a tojó beépítette, a hím a fészek külső falát igazgatta. Ebben az időszakban még öt alkalommal jöttek a fészkekhez, de nem hoztak semmit. Ilyenkor a fészek külső falát igazgatták, körülötte vizsgálódtak, közben egy alkalommal pározottak is. Két esetben furcsa jelenetnek is szemtanúja voltam. Megjelent egy őszapó pár, majd az egyik madár a fészekből a lehető legnagyobb pihét kiemelte és sietősen távoztak vele. Tíz perc múlva újból jöttek, ekkor már mindkét madár egy-egy nagyobb tollpihével repült el. Nem értettem ezt a viselkedést egészen addig még négy őszapó egyszerre meg nem jelent, majd egymást kergetve eltűntek. Ez idő alatt többször megfigyeltem, amint a közeli idős

cserfa lombkoronájában keresgél egy időben a négy őszapó. Másnap délelőtt ismét útba ejtettem ezt a helyet és 20 perc várakozás után (már éppen indulni készültem) megjött az őszapó pár, a tojó csőrében pihével, melyet rögtön be is épített.

Május 20-án ellenőriztem újra a fészket, nagy megkönnyebbüléssel nyugtáztam, hogy abból tojásain kotló őszapó repült ki. Június 6-án már tokos fiókáit etette szorgalmasan a két szülőmadár.

Rozgonyi Sándor

Új költségszámítás az amerikai állami erdőkben

Először számították bele a fakitermelés költségeibe a szolgalmi utak építését az Egyesült Államokban, ezzel a kimutatott veszteség az egekbe szökött.

Az Egyesült Államok erdészeti szolgálata egy, a Kongresszusnak készült jelentésében beismerte, hogy az elmúlt évben a fakitermelés vesztesége meghaladta a 88 millió dollárt. Először történt meg, hogy a kitermelési költségek között szerepelt a szállításhoz szükséges utak kiépítésének költsége is. Korábban ezeket 99 évre terítették szét. A környezetvédő szervezetek több mint húsz éve küzdöttek azért, hogy az elszámolásokban ne kendőzzék el az ilyen típusú költségeket. Összehasonlításképp: tavalyelőtt, amikor még a régi módon számoltak, a veszteség 15 millió dollár volt.

(Forrás: Agora)

Tavaszi Biharugrán

Március végén nagyjából befejeződött a vadludak vonulása és ezekben a napokban kezdett a limikolák vonulása intenzívebbé válni. Az ekkor leeresztett vagy leeresztés alatt álló tavakon egyre növekvő számban jelentek meg a különböző partimadarak. A Biharugrai tórendszeren ebben az időszakban összesen három nagy és három kis méretű tavat, míg a Begécsi tavakon újabb két nagyobb és két kisebb tavat csapoltak le vagy töltötték vissza. A tavak csapolása nem egyszerre történt, ezért folyamatosan találtak maguknak friss iszapfelületet a területre érkező limikolák, s ennek tudható be, hogy nagyobb számban jelentkeztek mint a korábbi évek tavaszain. A korán, február közepén érkezett bíbicek zömmel már márciusban átvonultak és áprilisban, májusban csak kisebb csapataival lehetett találkozni a csapolásokon. Leglátványosabban a havasi partfutók, a pajzsoscsankók és a nagy godák vonulása zajlott. A pajzsoscsankók vonulása a bíbicekhez hasonlóan, főleg a tavasz első felén történt. Az első havasi partfutókat április elején figyeltem meg, majd nem sokkal később több százcsapatos csapatokban lehetett őket látni egészen május elejéig. Ekkortól számuk

visszaesett és május végéig csak kis csapatokban voltak a területen. Május közepén a még itt tartózkodó havasi partfutók között megjelent néhány apró-, temminck- és sarlós partfutó is. Szintén május közepén néhány napig a Biharugrai tórendszer Szilas taván tartózkodott két kőforgató és egy fenyérfutó. A tavasz folyamán két alkalommal jelent meg a területen egy-egy csigaforgató. Az első nagy godát február végén láttam a Biharugrai halastavak Emlék tavának frissen lecsapolt iszapfelületén. A Begécsi csapolásokon jóval nagyobb számban lehetett látni ezt a fajt, mint az Ugrain. Április elején mintegy 7000 példány tartózkodott a két tórendszeren. Április végére szinte maradék nélkül tovább vonultak a tavakról.

A télen nagy számban itt telelő réti sasok közül áprilisra már csak néhány példány maradt, és a hónap végére ezek a madarak is elvonultak az északi költőhelyeik felé.

A bukórécék nagy része április elejére hagyta el a két tó rendszert, ezt követően csak néhány későn vonuló példányt lehetett megfigyelni. Május végén még mindig a Biharugrai halastavakon tartózkodott egy tojó kerceréce. Az uszórécék vonulása megközelítően április végére fejeződött be. Ám néhány füttyülő récét és csörgő récét még május végén is látni lehetett a tőkés réce csapatokban.

Április elején keltek ki az első nyári lúd fiókák. Néhány nap múlva már pelyhes fiókákat vezető szülőket is látni lehetett. A Biharugrai rendszeren az idei évben több madár költött, mint a korábbiakban, de valószínű, hogy a márciusi rossz időjárásnak köszönhető, hogy sok volt az egy, két, három és négy fiókás családok száma. Az átlag fiókaszám is éppen csak eléri a hármat.

Bár a récék később költenek, mint a nyári ludak (az első fiókás családot május közepén láttam) többnyire a récéknél is kevesebb volt a fióka, mint a tavalyi évben. A tavalyi ősszel és a februárban, márciusban lecsapolt tavakon a magasra megnövő növényzetre eresztették rá a vizet. Néhány medencét pedig egyelőre csak félig töltöttek fel. Ezekben a tavakon gyülekeznek kisebb-nagyobb csapatokba elsősorban a hím tőkés récék (néhány más uszórécéfajjal együtt), hogy a nyári vedlésük során lecseréljék nászruhájukat. Az olyan medencékben, amelyekben sarjadó fű van a nem költő nyári ludak csapatait lehet megfigyelni.

A nagy kócsagok, kanalasgémek március végén, április elején rakták fészkeiket a Begécsi tórendszeren. Április közepén, végén már a tojásokon ültek. Április végén, egy héten át a gémtelepen éjszakázott kilenc kis kárókatona is.

Vasas András

fent:
Fenyérfutó

lent:
Kőforgatók

fotók: Libus András

1		2	3	4	5	6		7	8	9	10	11		12
		7			12			4			24			19
10		13						14		20				
15	16		17					18		19			20	
21		22				23		24				25		15
26				27						28				13
29			30		31			2		32		33		
34			35		36				37		38		39	
		40						41						23
42	43		44					45		46				47
48		49				50		51		52		53		
54				55						56				11
57				58		59				60		61		
62			63						64		65		66	
	6		67			68		69		70		71		
72								9						
	17													

2	24	15	19	19	13	5	24	16	11	17	16	12	18	24
2	12	12	1	24	16	18	24	9	18	24	1	7	8	15
12	10	2	17	18	24	19	5	13	2	17	7	23	16	14
23	16	17	21	7	20	17	7	23	1	12	1	7	12	15
3	15	7	22	1	11	6	11	12	16	4	6	12	9	6
7	1	12	1	19	19	1	17	1	14	23	18	20	7	2
17	22	9	12	12	1	14	19	10	1	19	15	12	12	1
						4	1	19						

Mostani kombinált keresztrejtvényünkben Áprily Lajos: Költöző madár c. költeményének négy sora van elrejtve. A meghatározásokat nem választottuk külön, hanem a számozás sorrendjében adjuk. Ha egy számtól mindkét irányba indul ki megfejtés, akkor előbb a vízszintes, majd egy gondolatjellel elválasztva a függőleges meghatározás szerepel. A rejtvényben a hosszú és rövid magánhangzók között nem teszünk különbséget.

Meghatározások 1. Hillél egyik szállóigéje. 2. Göd határai. 3. Vissza: kifutófiú. 4. Dunakeszivel egyesült. 5. Függ. 6. Betűt vet. 7. Diplomáciai Testület röviden. 8. Róka fiú. 9. Már nem fiatal. 10. Ilyen szó is van. 11. Légrády Sándor monogramja. 12. Tudományos fokozat. 13. Gyógyszer. 14. Ilyen táskák is léteznek. 15. Félt. 16. Otthonom. 17. Helység Pest megyében Gödöllőtől északkeletre. 18. Nógrádsipeki kastély. 19. Éktelen szín. 20. Idősebb röviden. - Májusban van a nevenapja. 21. Épület. 22. Lőedeled. 23. Égítést. - Tagadószó. 24. Éktelelenül sütőmester. 25. Mosószer márka. - Időjelző. 26. Önálló állam. 27. Tehenek pihenője ékezetten. 28. Kémiai elem. 29. Börtönben van. 30. A Kaszpi-tengerbe ömlő folyó. 31. Gubós növény. 32. Fényképen. 33. Nem fölé. 34. Kilométer rövidítés. 35. Vulnusz. - Betegség. 36. Testet fedi. 37. Község Pest megyében, közvetlenül Budapest mellett. -

Festő magánhangzótlannul. 38. Sokaság. 39. Női név egyik fele. 40. Egyik ország. 41. Nagy edények. 42. Nióbium vegyjele. 43. Csecsebecse. 44. Kanalaz. 45. Olasz nyelven húsos derelye. 46. Idegen férfinév. 47. Női név egyik fele. - Női név. 48. Lábbelik. 49. Létezik ilyen haj is. 50. Megelégedő. - Amerikai Egyesült Államok röviden. 51. Orosz folyó. 52. Torok kéményseprője. 53. Félig gyanús. 54. Magot hint. 55. Madár fajta. 56. Gyors állat. 57. Napszak. 58. Nincs benne semmi. 59. Kalap közepe. 60. Pásztor kabát. 61. Meztelen test. 62. Túró egyik fele. 63. Városi rangot nyert. - Ádám párja. 64. Szeszes ital. 65. Férfinév. 66. Atom magánhangzói. 67. Ruha része. - Ugyancsak ruharész. 68. Idegen női név. - Americium vegyjele. 69. Két azonos betű. 70. Pálca. 71. Állóvíz. - Egy közmondás.

Beküldendő az alsó hálózatba írt szöveg.

Beküldési határidő: 1998. augusztus 15.

Megfejtés Folyóiratunk V. évf. 2. számában megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése:

Ti vagytok: a boldog élet,

Az átkozott irigyeltek,

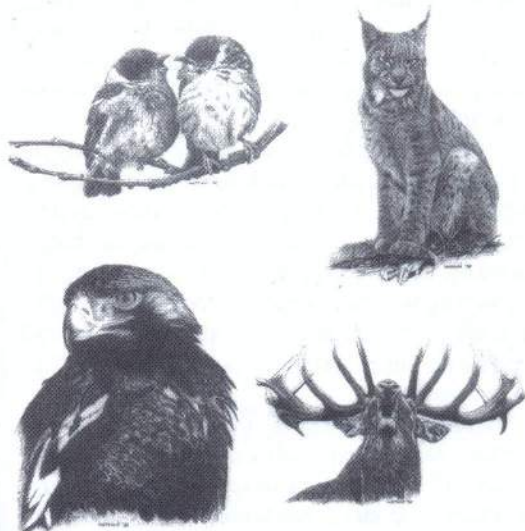
Gyertek felém, gyertek, gyertek,

Varjak, varjak, szent madarak.

Nyertesek A helyes megfejtők közül Néber Szilveszter gelsei és ifj. Kriván Pál makói lakosok Péchy Tamás-Haraszthy László: Magyarország kételtűi és hullói c. művét nyerték, melyet postán küldünk el. Gratulálunk!

apróhirdetések

Eladom a 8-20 x 50-es Exakta típusú, garanciális zoom távcsöveget és ASAHI PENTAX Spotmatic-menetes, tükröreflexes - fényképezőgépet. Esetleg teleobjektív (zoom) csere is érdekel. Tel: 06-34/488-565 esti órákban Ujszászi György

A fenti képeslapok 20 Ft/db áron utánvétellel megrendelhetőek. Matyikó Tibor 3259 Szentdomonkos, Szabadság út 158.

Tisztelt Drexler Szilárd!

Remélem a kép nem olyan borús, ahogyan a "sárga doboz" (Madártávlat V. évf. 2. szám Mondom a magamét) kapcsán Ön látja! Bár valóban lassan a szemét elönt bennünket, az emberek szemtelési hajlama nem csökken, és ez elmondható a komoly szennyezésért valóban felelős iparról is!

Nagyon bízom abban, hogy mi erdészek nem ebben a sorban állunk, bár gondolom az előző cikkéből északi-középhegységi élményeire alapoz, mint parádfürdői erdész mégis remélem ez a dolog nem nálunk esett meg. Vagy ha igen, a dobozt a munka végeztével begyűjtötték, és nem maradt az erdőben!

Azt azonban tudomásul kell venni, hogy az erdőben termelni, gazdálkodni kell, és ez nem is baj akkor, ha ez természetszerűen, az erdő, a természet érdekeinek, sajátosságának maximális figyelembe vételével történik.

Tudom nem volt ez mindig így, de az új erdőtörvény, a szemlélet változása, és az a tény, hogy mi erdészek valóban szeretjük az erdőt, és ezt nem lehet tőlünk elvitatni, biztosíték arra, hogy az Ön által látott kép ne adjon okot a pesszimizmusra. Biztosíték, hogy véletlenszerű, egyedi jelenséggel volt dolga.

Ma már az erdőgazdálkodás nagyon kevés vegyszert használ, jobb helyeken már semmit sem. Vigyáz, hogy a visszamaradó újulat, természeti képződmények ne szennyeződjenek. Tartamosan gazdálkodik, igyekszik az erdőt biológiailag idős korában, de még az ipar elvárásainak megfelelően letermelni, de kitüntetett figyelemmel van arra, hogy a letermelt erdő helyén lehetőség szerint ter-

mészetes újulat (új erdő) jelenjen meg. (Mint államerdész csak az állami vagy Rt. tulajdonban lévő erdőkről írhatok, a magánerdőkben még nem ilyen rózsás a kép.)

Maximálisan betartjuk a természetvédelmi előírásokat, komoly anyagi bevételről mond le az erdőgazdálkodás a természetvédelem érdekeinek maximális betartásáért, pld. egy ragadozó madár fészek nyugalmáért erdőrészek termelésből való kivonásával.

Az erdészek által szervezett Madarak és Fák Napja mozgalmat, erdei iskolák létesítését már meg sem kellene említenem!

Remélem az írásom nem a "magyarázom a bizonyítványt" érzést kelt Önben, mivel Ön az erdőben található szeméthalmokkal kezdte cikkét, még megemlíteném, hogy mi már évek óta a környező iskolákkal, általában a Föld Napja kapcsán szemétyűjtő akciókat szervezünk erdei főt mentén. És valóban elkeserítő, hogy a szemét mennyisége nem csökken. Én már csak abban bízom, hogy a szemetet összeszedő gyerekek, akik ezt az egyáltalán nem gusztusos munkát végzik, már nem fognak szemetelni!

Mi erdészek már most sem szemetelünk!

Inczedy György erdész, MME tag

Kedves Tagtársak, kedves Olvasók!

Az utóbbi időben a Madártávlatban is egyre több lehangoló, vészkiáltó hangvételi cikket olvasok. Tudom, hogy a mai világban borzasztóan sok negatív változás történik, nem csak a természetre vonatkozóan, hanem az ember szűkebb környezetében, sőt az emberek belső világában is. Mindez azonban nem jogosít fel senkit arra, hogy megkondítsa a vészharangokat, hiszen azzal csak rosszabbá teszi a helyzetet és tovább generálja a káros folyamatokat. Aki a természet védelméért dolgozik, az az életért küzd. Az élet reménye pedig az egyik legcsodálatosabb dolog a világon, amely pont olyan hatalmas erő, mint a természet. Az emberi történelemben számos példát találunk erre, de ha figyelmesen körülnézünk az élővilágban, az állatoktól és a növényektől is nagyon sokat tanulhatunk. Azt mindenesetre leszögezhetjük, hogy a sopánkodás semmiképpen sem vezet a helyes megoldáshoz: próbáljuk meg észrevenni a pozitív változásokat is, és ez adja a sugallatot a további tenivalókhoz.

Kérem, mindenki gondolkozzon el ezen, mert a jövőbeli haladásnak egy esetleges depresszióhulám komoly korlátja lehet.

Koncz Attila

*fotó:
Matyikó Tibor*

"Az első fecske"

Elképzelhető, hogy kissé személyesre fog kerekedni ez a "kis" történet az idej első fecskéről, kérem, nézzék ezt el nekem!

9 hónappal ezelőtt, a nyár kellős közepén mindkét szülőm meghalt, váratlan s hirtelen gyorsasággal.

S bár magam alakította kis családom minden percben mellettem volt s van, iszonyúan nehéz terheket s örökséget hagytak szüleim maguk után - minnek következménye az lett, hogy gyakran találtam magam a depresszió küszöbén kopogtatva, de valami csoda folytán senki nem nyitott ajtót.

A sok tennivaló között volt egy út, melyet vonatnal kellett megtennem Budapest és Kalocsa között. Mivel ingázom nap mint nap Budapest és Gárdony között, nem nagyon volt ínyemre a MÁV vendégszeretetémet élvezni, mely ez esetben jó 3 óra. Fel is készültem: könyv, újság, rádió - majdcsak elmúlik valahogy az a fránya idő s megérkezem úticélomba.

Kupében utazva gyorsan összeismerkedtem egy utastársal - (nem volt több!) beszélgetésbe elegyedtünk. Én utaztam az ablaknál s mindent tolmácsoltam utastársamnak amit csak láttam:

- két kutya játszott gyönyörű zöld vetés közepén pajkosan egymással.....

- őzek (4) futottak el a vonat hangjától riadtan...
- sok fácán párjával együtt kereste az élelmet...
- gólya a vízparton, talán békát vadászott...
- lovagló emberpárral is találkoztunk...

- húsvét utáni napon volt s rengeteg nyuszi volt a földeken, mintha az összes nyúl melyet jól megdöngönyöztek húsvét alkalmából - most, itt (akkor) egy zsákból szélnek eresztettek volna...

- szarkát is nagyon gyakran láttam, szép szarkákat...

- egyszer csak egy karóra rászállt egy nagyon édes, szép kis madárka, s huss máris, pihenés nélkül továszállt, ő volt az idej első fecske, mely olyan jólesően megmelengette a szívem.

Az úton 11 féle állatot neveztünk meg utastársammal, de mindközül a kis villás farkú volt a legkedvesebb. S hogy milyen csodálatos utazás lett a rettegett 3 órából, tetézi még, hogy gyönyörű szivárvány is volt az égen s mindenből az élet áradt.

Hosszú, szomorú napok, hetek, hónapok után olyan felhőtlen boldogságot éreztem, mint már nagyon régen s igazán nem is hittem, hogy a természet valaha is ennyire meg tud érinteni. A két

Őzbak

grafika:
Matyikó Tibor

Ördögcérna

fotó: Kerékgyártó
István

véglet, élet és halál háborút szít még gyakran lelkemben, de ez az út döböntött meg, s remélem tartósan. Az élet lüktetését érezhettem közelebb magamhoz s nem kell visszaesni a mély szomorúság állapotába. A kicsi fecskének is köszönhetem.

K.É.

Ördögcérna

"... Amikor a liceum fává nő"

Debrecenben a református nagytemplom közvetlen szomszédságában (a Fűvészkert utcában) van egy növényteni ritkaság egy fává nőtt liceumtő. A hagyomány szerint a Debrecen reformálását elindító Bálint pap és Ambrosius mester, a helybeli római katolikus lelkész egyik heves vitájának emlékét őrzi ez a liceum-fa. "Akkor lesz ebből a tanításból vallás, amikor a lecium fává nő!" - mondta Ambrosius. Leszúrták a földbe az "ördögcérna" - ágat és íme fává növekedett. A református vallás is Debrecenben lett a legvirágzóbb. Tény, hogy a papi lakás melynek ablakát beárnyékolta 1764-ben épült Szilágyi Sámuel püspök számára, a Méliusz által lakott plébánia helyén. Az ablak előtt kiskert volt és ebben nőtt a liceum. A fa idős voltát egyesek alaptalanul kétségbe vonták, pedig már Csokonai Vitéz Mihály is mint Debrecen különlegességéről emlékezik meg írásban róla, már akkor feltűnő volt a szokatlanul nagyra fejlődött fa koros volta. Mint nevezetesség, a külföldi szakirodalomban is szerepel.

A nevezetes fa mellett egy táblán az alábbi felirat olvasható.

"Ennek a fává nőtt iszalagnak a neve, liceum halimifolium, vagy amint a magyar mondja: ördögcérna, sem fű, sem fa. Ebben a növényben természetű ritkaság."

Kerekgyártó Mihály

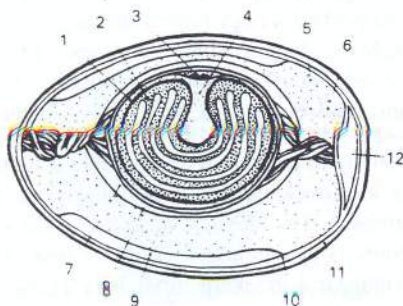
Madarász Suli V. Fiókanevelés 1.

Zsoldos Árpád

A tojás

Kétségtelen, hogy az evolúció (törzsfajlódás) egyik legsikerültebb "találmánya" a tojás, amely nem egyéb mint egy petesejt, az állatvilág leghatalmasabb sejtje! A tojássárga a petesejt, ezt nevezzük - a körülötte lévő fehérjével és héjjal együtt-tojásnak.

A sejtmag, amiből később az embrió fejlődik, a pete felső részén helyezkedik el. Ezt nevezzük csírákorongnak, vagy "kakashágásnak". A sárgáját kívülről a sűrű és híg fehérjerétegek veszik körül, amelyek közül a szikahártyával érintkező belső sűrűfehérje spirálisan felcsavarodott szálai alkotják a jégzsinórt. Ez tartja felfüggesztett állapotban a sárgáját a tojás két pólus között. (1. ábra)

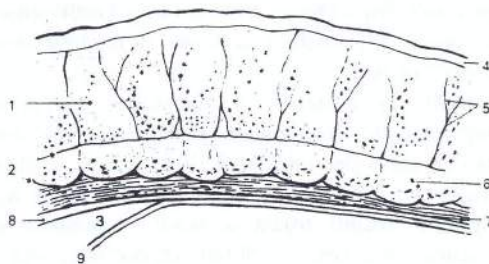

1. ábra. A tojás szerkezete: 1. szikahártya, 2. tojássárgája, fehér és sárga szik, 3. csírákorong, 4. latebra, 5. jégzsinór, 6. sűrűfehérje, 7. a jégzsinór hígfehérjeje, 8. belső hígfehérje, 9. külső hígfehérje, 10. héjhártya, 11. mézhéj, 12. légkamra.

A sárgája elsősorban a fejlődéshez szükséges vitaminokkal és energiadús tápanyaggal látja el az embriót. A fehérje a mechanikai behatásoktól, ütődésektől óvja a sárgáját, ezenkívül ellátja fehérjével és vízzel, valamint lehetővé teszi - a jégzsinórok segítségével - a tengelye körüli elfordulását.

A fehérjerétegeket a két lágy héjhártya borítja. Ezek a tojás tompa végénél szétválnak, és légkamrát alkotnak. A külső lágy héjhártya érintkezik a kemény meszes héjjal. A mézhéjat mikroszkopikus átmérőjű csatornák hálózata szövi át. Ezek a pórusokon keresztül érintkezik az embrió a külvilággal. A tojás legkülső, szintén pórusos rétege a kutikula. (2. ábra)

A tojások alakját és színét a környezethez való alkalmazkodás szabályai határozzák meg. Az erősen kúpos, körte alakú tojások például hegyes

2. ábra. A tojánhéj vázlatos szerkezete: 1. szivacsos réteg, 2. mamillaris réteg, 3. légkamra, 4. kutikula, 5. póruscsatornák, 6. mamillák, 7. szemcsés hártya, 8. héjhártya, 9. fehérjehártya (Jakab, 1974.)

végükkel a fészek belseje felé fordulva igen kis helyen is elférnek, a kotló madár könnyen befedi őket. Így helyezkedik el a lilefélék négy, viszonylag nagyméretű tojása a kicsiny fészkekben. Az ilyen alakú tojások meglökve nem tudnak messzire elgurulni, csak egészen kis sugarú kört leírni. Ez létfontosságú a keskeny sziklapárkányokon költő madarak alkák, sirályok esetében. Az odúban, üregben fészkelő madarak tojásai viszont gyakran gömbölydedek, mert ennél a fészkelési módnál nem fenyeget a fészekből való kigurulás veszélye.

A tojástan művelői, az oológusok általában négy tojásalakot különböztetnek meg: elliptikus, ovális, orsó és körte alakú.

A tojások színe jellemző az adott fajra és jelentős szerepe van az álcázásban.

Terepszínű tojásaik azoknak a fajoknak van, amelyek a földön fészkelnek. A nagytestű, kevés természetes ellenséggel rendelkező madaraknak, sasoknak, gólyáknak általában nem rejtőszínűek a tojásai, hiszen a szülők a legtöbb esetben képesek megvédeni a fészekaljat.

Az odvakban, üregekben fészkelő fajok tojásai majdnem mindig fehérek, vagy világos színűek, mert az odúban nem látszanak, így nincs is szükség rejtőszínre.

Az egy tojót által egy fészekbe lerakott tojások összességét fészekaljnak nevezzük. A fészekalj

A tojások színének jelentős szerepe van az álcázásban
grafika:
Bende László

nagysága faji bélyeg, amit azok a körülmények alakítottak ki, amelyek a költés eredményességét befolyásolják.

Sok faj esetében a tojásszám szigorúan meghatározott. A galambok, gerlék, ugartyúk, daru mindig két tojást raknak, a lilék, godák, cankók, gulipán fészkelja pedig négy tojásból áll. A legnagyobb számú tojást azoknál a madaraknál találjuk, amelyek a földön fészkelnek, így a fészkeljük a legtöbb veszélynek van kitéve. A récék, libák, tyúkfélék fészkelja emiatt a 10, vagy 20-as tojásszámot is elérheti.

A kotlás

A kisebb testű madarak (kb. csóka nagyságig) szervezetének 24 órára van szüksége egy tojás előállításához, ezért ezek a fajok naponta raknak egy-egy tojást a fészekbe. A nagyobb termetű libák, ragadozók, ugartyúkok, stb. 2 naponta, ám a legnagyobb testű madaraknál, - különösen a gólyáknál, sasoknál akár 3-5 nap is eltelhet egy-egy tojás lerakása között.

A madarak a tojást testük melegével, a kotlással költik ki. A legtöbb kotló madár hasi bőrfelületén, - kotlás idejére - csupasz, igen gazdag érhálózattal ellátott tollatlan folt, kotlófolt alakul ki. Ezen keresztül adja át testhőjét a madár a tojásnak. A vízimadaraknak, récéknek, libáknak, stb. nincs kotlófoltjuk, de ezek megvékonyítják hastollazatukat, amikor innen tépik ki a fészekbéleléshez használt pehelytollakat.

A madár testében megtermékenyült petesejt azonnal osztódni kezd. A megtojt termékeny tojásban tehát már egy úgynevezett csírákorong embriókezdemény található. Ha a madár nem kezdi el azonnal kotlani a tojását, ebben az embriókezdeményben leállnak az osztódási folyamatok. Ez a nyugalmi állapot több napig is eltarthat, a tojást tehát tekinthetjük úgy, mint egy "életkonzervet", amely csak arra vár, hogy az életrekelési folyamat meginduljon. Az osztódás újbóli megindulásának meghatározott feltételei vannak. Az egyik legfontosabb feltétele a madárembrío fejlődésének, a megfelelő hőmérséklet biztosítása. A hőmérséklet igény függ a fajtól és az embrió fejlettségétől is. Ez sok faj átlagában 34-39°C között mozog, ennél alacsonyabb hőfokon a folyamatok lelassulnak, majd megállnak, s ha a lehűlés rövid időn belül nem szűnik meg, többé nem is folytatódnak. A kívánatosnál magasabb hőmérséklet is maradandó elváltozásokat okoz, súlyos esetekben az embrió pusztulását okozza.

Ezért igen fontos a tojásban uralkodó hőmérsékleti viszonyok szabályozása, amit a kotló madár végez, egyrészt a kotlófoltja segítségével, másrészt a különböző hűtő, szellőztető, és árnyékolótechnikák alkalmazásával. A melengetés és hűtés mellett arra is gondot kell fordítania a madárnak, hogy a tojásban a jégzsínórok ne nyúlhassanak meg, mert ez a tojássárgája héjhoztapadását okozza, ami viszont az embrió pusztulását

val jár. Ennek megakadályozására forgatják időnként, - főleg a váltások alkalmával - a tojásokat.

A kotlási idő függ a madár testnagyságától, (a nagyobb termetű fajoknál hosszabb) valamint a kikelő fióka fejlettségétől (a fészekhagyó fiókák több időt töltenek a tojásban). Általánosságban tehát megállapíthatjuk, hogy a madarak kotlási ideje 12 naptól, (pl. erdei pityer) 40 napig (nandu) terjed.

A kelés

A teljesen kifejlődött magzat kelés előtt a tojás tompa vége felé helyezkedik el. Csőrhegyén, egy addigra már kialakult aragonit darabka, a tojásfog van. Ennek segítségével szakítja át a lágy héjburkot. Így a fióka hozzájut a légkamra levegőjéhez, és átállhat a tüdővel való légzésre. Ez a legfontosabb elengedő arra az időre, amíg megtörténik a kemény mészhéj megrepszése. Az így keletkezett nyíláson már behatolhat a friss levegő. A fajok többségénél a kelés oly módon történik, hogy a fióka forogni kezd a tojásban a saját hossz tengelye körül, és a tojásfoggal addig vékonyítja belülről a héjat, míg a tojás vastagabbik vége sapszerűen leválik. Némely faj fiókája, valószínűleg nem tud könnyen mozogni a tojásban, ezek a kivágás helyét mind jobban és jobban kitágítva, lábbal is segítve, végül teljesen széttörik a tojást. Így kel ki például a nagy póling fiókája.

A keléssel kapcsolatban érdemes egy kicsit beszélni egy igen érdekes jelenségről, a kelés szinkronizálásáról. Ez a fészekhagyó fiókánál létfontosságú, mert itt a szülők a kikelést követően, szinte azonnal elvezetik a pelyheseket a fészektől. Tehát a kicsinyeknek óra pontossággal egyszerre kell kelniük. Ezt az időzítést maguk a fiókák végzik oly módon, hogy a héjukkal érintkező tojásokban a fejlődő magzatok érzékelik egymás mozgását, majd később egymás hangjait.

A frankfurti állatkertben kísérlettel is igazolták ezt. Kelés előtt álló nandutojások közé, (ezek kelési ideje 39-40 nap) 10 nappal fiatalabb tojásokat helyeztek el. Azt tapasztalták, hogy ezek a fiókák, a sikeres szinkronizálásuk révén felzárkóztak a többiekhez és azokkal egyszerre keltek ki. Ezeknél tehát 10 nappal lerövidült a kotlási idő.

Kikelt tehát a fióka. Lezárult életének egy szakasza, amelyben teljesen a szülők gondosságától függött sikeres fejlődése. Elkezdődik egy másik, nem kevésbé kritikus életszakasz, a fiókakor.

Feladat:

Milyen tudomány művelői a felsorolt "lógusok"?

ornitológus
zoológus
geológus
mikológus
oológus
paleontológus

*A megfejtéseket küldjétek be
a szerkesztőség címére!*

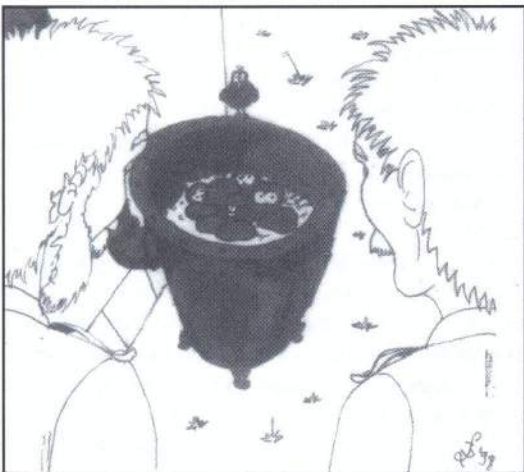

Fotósuli

A "kormos" cinege

Egyik tavasszal Molnár Laci barátom, szolt, hogy nem akarok-e kormos cinegét fényképezni? Meglepődtem, mert Laciék Fülöpházán laknak, kint egy tanyán a nagy pusztaság kellős közepében, hogy kerülne oda kormos cinege?

– Dehogynem – mondtam és kíváncsian vártam, mit válaszol erre. Nem válaszolt semmit, hanem hátraballagott a ház mögé és rámutatott egy kidobott olajkályhára.

– Itt lakik a kormos cinege mondta és kinyitotta a kályha fedelét. Bent a tűztérben 12 már tollas szén-cinege szorongott és hangos csiviteléssel tátogtak.

Most már értettem a dolgot és leraktam a kályha közelében egy lessátrat. Túl sokáig nem kellett szoktatnom a madarakat, hozzá voltak szokva a ház körüli jövés-menéshez. Egy kis idő múlva aztán bebújtam a sátorponyva alá, felszerelve a fényképezőgéppel, amit gondosan állványra állítottam és az élességet ráállítottam az olajkályha füst-elvezető csövére, mivel az volt az egyetlen bejárási lehetőség a meglehetősen furcsa odúba.

Nem telt el sok idő, s jött az egyik szülő, csőrében néhány zöld hernyóval. Tényleg kormos volt! A szép sárgamellű szén-cinege meglehetősen rendetlenül nézett ki, csupa korom volt az egész madár, ha teszem azt, kint találkozom vele a terepen, egy távcső keresőjében, eléggé meglepődtem

volna, s valószínű hirtelen azt sem tudtam volna, hogy mit látok. A párja ugyanígy nézett ki, olyanok voltak mint két ágrólszakadt csavargó.

Ám ők ezzel egyáltalán nem törődtek, bár lehet ha egy tükörbe belenéztek volna megijedtek volna maguktól, de mivel tükör nem volt a környéken, küllemükkel nem törődve szorgalmasan etették kicsinyeiket, akik még tisztának látszottak, hiszen a fészekanyag megvédte őket a koromtól. Ám gondolom, hogy amikor néhány nap múlva elhagyták a kályhát, ők is végigtotyogtak a kályhacső kormos felületén, elücsörögtek a végében mielőtt a kirepülésre szánták volna magukat, biztos hasonlókká váltak toprongyos szüleikhez.

A lakótárs

A Tizántúlon jártam az egyik évben, gulipánok után kajtatva, amikor beszélgetésbe elegyedtem egy pásztorral. Az idős ember meghívott egy kis sajtra és hagymára, s miközben beszélgettünk erről-arról megtudakolta mi járatban vagyok errefelé, távol a lakott területtől városi népség létemre. Mondtam, hogy madarakat fényképezek, mire felállt, hogy mutat valami érdekeset. Elballagtunk egy fából összeeszkábált kalyibához, aminek egy üveg nélküli ablaka, egy ajtó nélküli ajtaja volt, bent egy priccs és a priccs fölött egy polc. A polcon pedig egy fészek, benne 4 néhány napos madárfióka.

– Mi ez - kérdeztem?

– Hát maga a madarász, mondja meg - jött a csipkelődő válasz.

– Fogalmam sincs - ismertem be -, mire az öreg felvilágosított, hogy egy barázdabillegető pár lakik a kalyibájában, s mint látom egészen jól elvannak. Nem nagyon zavarja őket, de nem is igen zavartatják magukat, még olyan is előfordult, hogy leheveredett a priccsére, kicsit szundítani a déli órákban, a két madár pedig csak hordta serényen a kicsiknek az eleséget. Az ajtón járnak be és az ablakon távoznak, sosem fordítva.

Gondoltam készítek néhány fotót az ajtón bejövő madarokról, meg ahogy végigyalognak a polcon a fészekig, ezért a kalyiba távolabbi sarkában egy ponyva alatt elvackoltam magam és vártam. Nem jöttek, eltelt egy fél óra, semmi. Eltelt egy óra semmi. Eltelt a második óra, de csak nem jöttek, én meg már úgy el voltam zsidbadva, hogy feladtam.

Elköszöntem hát az öregtől, aki nagyon sajnálta, hogy nem örökítettem meg a madárkált, aztán jóval később jutott az eszembe, hogy lehet hogy egyszerűen le kellett volna feküdnöm a priccsre, hogy elkapjam az ajtót, vagy az ablaknyílásban a madarakat.

Cinegecsalád a kályhában

grafika:
Bende László

Péchy Tamás

Egy nap egy erdei pinty fióka társaságában

A közelmúltban Budakalásza mentünk szüleimmel. Amikor odaértünk, lementem a Dunához egyet sétálni, hogy kipihenjem az út fáradalmait. A zuhogó esőben éppen egy vörösbegyét figyeltem, amikor a hátam mögül halk, szakaszos csiripelés hallatszott. Még nem hallottam ilyen madárhangot. Megfordultam, de nem láttam a madarat. Még egyszer felhangzott a panaszos csipogás, ekkor vettem észre egy fa tövében az erdei pinty fiókát. Nem tudtam, mitévő legyek. Végül elhatároztam, hogy megfogom és beviszem az üdülőbe. Megfogtam kézzel az éppen szárnyait próbálgató fiókát.

Bevittem a házba és elhelyeztem egy sötét dobozban. Tettem be neki egy tálkában vizet. Amikor kivilágosodott az ég, kimentem szedni számára füvet és néhány botot, hogy otthonosabban érezze magát. A környéken macskák ólálkodtak, ezért kerestem a doboznak egy biztonságos helyet.

Ezután párizsival megettük vendégünket az egyik barátommal. Kész örökkévalóság volt amíg rávettük, hogy nyissa ki a csőrét. Össze-vissza fogdostuk szegény madarat. Innen már magától ivott egy szívószállból.

Kivittük a szabadba, ahol lefényképeztem. Kitetjük egy ágra, hogy élvezze a friss levegőt. Ekkor hopp lecsúszott onnan és megtette első szárnycsapásait. Miután a macskákat elzártuk a pintytől, próbáltuk repülni tanítani. Sikertől! Egyre messzebb és messzebb repült. Mindig egy ülőhelyet keresett magának, ahonnan sajnos sokszor a földre került. Ezért jutott eszünkbe, hogy meg kellene tanítani ágra landolni. Először az ujjunkra, majd ágakra tettük. Ha le akart pottyanni, akkor megfogtuk. Miután megjött az egyensúlyérzéke, úgy röptettük, hogy előtte mindig ott volt egy ág.

A reptetés közben barátom felfigyelt két erdei pintyre, akik ott röpködtek körülöttünk. Magától értetődik, hogy ezek után kitettük a fűbe és messzebből figyeltük. Csipogni kezdett ismét. Nemsokára az egyik pinty ott termett és megközelítette. Csiripelni kezdett ő is. Valami miatt elrepült. Nemsokára ismét visszatért eleséggel a csőrében. A kicsi pinty felugrott. Nem láttuk pontosan, hogy volt-e valami a csőrében, de az anyamadár elszállt. Szomorúak voltunk. Csak találgattunk, miért történt. Talán az emberszagot érezte meg rajta? Talán soha nem

jön vissza? Ekkor visszatért. Odament a fiókájához, fölé hajolt, mire a kis pinty kitátotta a csőrét, és az anyja megettette. Majd felszállt, egyet csiripel, majd kislfia is utána repült egészen a kerítésig, ahonnan mamája tovább hívta. Egyet csiripel. Talán nekünk köszönt. Majd bokorról bokorra tovaszállt.

Csak azt sajnálom, hogy nem volt ott a fényképezőgépem, amikor elszálltak.

Hegedűs Dániel 12 éves tanuló

Cinegék a vascsőben

Minden évben alig várom már a tavaszt, hogy viszontlássam kedvenceimet, a madarakat. A tavasz a költés ideje, és ez számomra nagy öröm és izgalom. Tavaly azonban nagy baj történt.

Egy kora nyári napon éppen madaraimat kémleltem, mikor észrevettem, hogy egy széncinege egy vascsőbe bukfeneczik. Ez a vascső a kerítésünk egyik oszlopa. Szüleim szerint már az előző években is költöttek itt. Érdekel a dolog, ezért utánanéztem. Valóban! A csőbe pillantva először egy keresztvasat, majd a kotló anyamadarat vettem észre. Nyugodtan ült a tojásokon. Egyetlen egy baj volt, hogy az óvoda felől volt az üreg. A gyerekek zajongása állandóan zavarta őt. Sikertől egyszer megpillantanom a tojásokat is. Olyan aprók voltak, hogy vígan elfért a 8 darab a fészekben. Hamarosan ki is keltek. Ezután rendszeresen figyeltem, hogy szüleik hogyan etetik az apróságokat. Ők voltak a kedvenceim. Teljesen a bizalmukba fogadtak. Hagyták, hogy 2 méterről figyeljem tevékenységüket. Nagyon aranyosak voltak.

Ám egyszer csak jött a tragédia! Esőzések következtek. Talán 3 napig is tartott. Mikor véget ért a rossz idő, gyanús lett, hogy nem jelent meg a cinegemadár, csak rengeteg légy dongta körül a csövet. Odamentem, és a cső fölé hajoltam. Megrémültem. Dögbúzzal volt tele a cső. Tudtam mi történt. Elpusztultak a kicsik! Sírva fakadtam, és napokig ki se néztem a csőre. Hungarocellból kört vágtam ki, és a keresztvasra raktam. Ez volt az óvintézkedés, hogy a legközelebbi költésnél benyúlhassak értük. De ezen a nyáron hiába vártam őket. Elmentek, vagy elpusztultak a szülők, nem tudom. Azóta is a tátogó sárga szájacskákra gondolok, a nagyokra, melyek ott sírtak a cső szélén.

Ennél szomorúbb nem történt velem tavaly óta. Aki csak teheti, segítse a madarak költését mindenben!

Lagler Ákos 14 éves tanuló

Nem szokatlan, hogy a széncinege belekölt a kerítés-oszlop vascsővébe. Általában ezek a költések sikeresek szoktak lenni, de a fenti eset sajnos előfordulhat. Kétféle módon védekezhetünk ellene. Egyrészt már eleve kizárjuk a madarakat a csőből, úgy, hogy a nyílást ledugózzuk, ugyanakkor egy-két odú kihelyezésével a kertben tarthatjuk a madarakat, hiszen odú hiányában választja ezt a furcsa fészkelési módot.

A másik módszer, hogy miután láttuk, hogy a cinege pár beleköltözött a vascsőbe, készítsünk a cső fölé egy "tetőt", ami lehetővé teszi, hogy a madarak bejárjanak, de megvédi őket az esőtől. (Szerk. megj.)

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET (1121 BP. KÖLTŐ U. 21.) KIADVÁNYAI 1998. JÚNIUS

A kiadványok ára, Ft

Az MME Könyvtára sorozatban kapható könyvek:

	Nem tagoknak	MME tagoknak
5. Haraszthy László: Gyakorlati ragadozómadár-védelem (2. kiadás)	500	500
7. Schmidt Egon: Madárvédelem a ház körül	390	350
8. Lars Svensson: Útmutató az európai énekesmadarak határozásához	1900	1900
9. Orbán Zoltán: Az egérmadarak földjén	600	550
10. Bihari Zoltán: Denevérhatározó és denevérvédelem	500	450
11. Ország Mihály: Mindent lehet, de krokodilt azt nem (2. kiadás)	500	450
12. Bálint Zsolt: A Kárpátmedence nappali lepkéi 1.	800	800
13. Péchy Tamás – Haraszthy László: Magyarország kételtői és hullói	700	700

Egyéb egyesületi kiadványok:

Tűzok: (Madártani Tájékoztató) 1998. évi előfizetése	2200	1200
1996/2,3,4, 1997/1,2,3,4	300	300
Gólyavédelem a villamoshálózatokon (német és angol nyelvű)	300	300
Az MME Tudományos ülése 1982. Sopron	50	50
1986. Szeged	100	100
1991. Szombathely	500	500
Az MME évkönyve: Pusztai I. (1983) Pusztai II. (1984)	50	50
Az MME tudományos lapja: Ornis Hungarica 1991/1/1, 1992/2/1, 1993/3/2, 1994/4/1-2, 1995/5/1-2, 1996/6/1-2	500	100
1993/3/2, 1994/4/1-2, 1995/5/1-2, 1996/6/1-2	500	300
Természetvédelmi folyóirat: Madártávlat 1995/3,4, 1996/4,5,6 1997/3,5,6., 1998/2,3	60	60
1997/3,5,6., 1998/2,3	100	100
Madártávlat egyéveselőfizetése (6 szám)	1100	-
Jelvény: (Az MME színes emblémáját ábrázoló, átmérő: 40 mm)	100	100
Nyakkendő: (szürke és barna színben)	600	600
Képeslap (9 különböző madár)	25	25
Madarak és madarászok	90	90
Madárhang kalauz (3 db kazetta + 1 ismertető füzet)	2000	1500
Autó ablakára ragasztható matrica	50	50
Madárhang kalauz (3 kazetta + 1 füzet)	2000	1500

Egyéb, nem egyesületi kiadvány:

Rodics Katalin: Gyilkos üzlet	500	500
(A KTM Természetvédelmi Hivatal Tanulmánykötetei 5.)		
Magyarország természeti értékei: Biharugra	40	40
Aquila (Madártani Intézet évkönyve)		
1989-90, 1991, 1993, 1994	200	200
1995	500	500
Haraszthy L.: Magyarország madarai	3500	3000

*A kiadványok megvásárolhatók a fenti címen, vagy megrendelhetők postai utánvételes szállítással.
További információ az MME Titkárságán (Harangi István) kérhető a 275-6267, 275-6247-es telefonon.*

